

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Etika katolické církve ve světle dokumentu Bible a
morálka**

**Ethics of the Catholics church in the light of the document "the
Bible and Morality"**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Mgr. Lucie Davidková

Autor práce:

Andrea Blahová

Praha 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Brně dne 20.11.2018

Andrea Blahová

Bibliografická citace

Bible a morálka PBK Karmelitánské nakladatelství 2010 : Biblické kořeny křesťanského jednání: bakalářská práce / Andrea Blahová; vedoucí práce: Mgr. Lucie Davidková. -- Brno, 22.04.2018. -- 56 s.

Anotace

Tato práce se zabývá dokumentem Bible a morálka, který vydala Papežská Biblická komise. Na základě dokumentu Bible a morálka zde rozebírám, jakým způsobem ovlivňuje Desatero dnešního člověka, který pokud žije v souladu se svým svědomím a řídí se Zákonem Božím. V dnešní době se hodně lidí zabývá morálkou, tím, co je morální či nemorální. Lidé dnešní doby chtějí především svobodu, kterou najdou jedině v Zákonu Božím, čili v Desateru. V této práci také uvádím srovnání s jinými dokumenty II. Vatikánského koncilu např. KKC (Katechismus Katolické Církve), kde jsou uvedeny základní pravdy víry, ve kterém je rozebráno vyznání víry, modlitba Otče náš a svátosti, které ustanovil sám Ježíš Kristus. Další knihou je pochopitelně Bible, když se jedná především o Biblickou morálku a její vztah ke Starému a Novému Zákonu. Je zde také ukázáno, že Desatero Božích přikázání nikoho nijak neomezuje, jak se mnozí lidé mylně domnívají, ale dává člověku svobodu, aby nebyl závislý na stvořených věcech, ale jedině na Bohu. Na druhé straně je zde srovnání se zákony dnešní doby, které člověka omezují a berou mu jeho osobní svobodu.

Klíčová slova

Bible, Desatero, morálka, hřích, svatost života

Abstract

Ethics of the Catholic Church in the Light of the Document "The Bible and Morality"

This paper deals with a document on the Bible and morality issued by the Pontifical Biblical Commission. Based on this document about the Bible and morality, I analyze how the Ten Commandments influence people today who try to live in accordance with their conscience and governed by the laws of God. In our time, many people are especially concerned about morality, about what is moral or immoral. Above all, people today seek the freedom that can be found only in God's law, or the Ten Commandments. In this thesis I show comparisons with other documents of the Second Vatican Council, for example the CCC (Catechism of the Catholic Church), which show the basic truths of the faith and in which are discussed the Creed, the Our Father prayer and the sacraments, which were instituted by Jesus Christ himself. Naturally, there are other books of the Bible as well which deal especially with biblical morality and its relation to the Old and New Testaments. Here it is also shown that the Ten Commandments in no way impose limits, as many people mistakenly believe, but rather gives man a freedom from dependence on created things, so he can depend only on God. This is contrasted with the laws of today, which limits a man and take his personal freedom.

Keywords

Scripture, Ten Commandments, morality, sin, sanctity of life

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Lucii Davidkové za konzultace při sestavování bakalářské práce.

Obsah

1 Pojetí morálky v historii lidstva a zjevená (biblická) morálka	12
1.1 Biblická morálka dar života.....	13
1.2 Povaha a předmět zjevení.....	14
1.2.1 Zjevení Boha ve vtěleném Slově.....	15
1.2.2 Nevratnost a nemožnost zrušení Božího daru.....	16
1.2.3 Setkání s Bohem v Žalmech.....	17
2 Dar smlouvy ve Starém Zákoně a normy lidského jednání	21
2.1 Smlouva jako způsob zjevené morálky s odkazem na stvoření.....	22
2.1.2 Různá vyjádření smlouvy (kanonický přístup).....	23
2.1.3 Smlouva s Abrahamem.....	24
2.1.4 Smlouva s Mojžíšem.....	25
2.1.5 Smlouva s Davidem.....	26
3 Nová smlouva v Ježíši Kristu	27
3.1 Nová smlouva v Ježíši Kristu jako definitivní Boží dar a její morální důsledky.....	28
3.2 Boží království a jeho morální důsledky.....	29
3.2.1 Pojem Božího království.....	30
3.2.2 Vejití do království Božího; Podobenství o království.....	31
3.2.3 Ježíšova morálka.....	32
3.2.4 Povaha evangelí.....	33
3.2.5 Dar Syna a jeho morální důsledky.....	34
3.2.6 Desatero.....	35
3.2.6.1 Charakter Desatera.....	36
3.2.6.2 Jak chápat Desatero.....	37
3.2.6.3 Odpovědí je následování.....	38
3.2.6.4 Pojetí Biblické svobody.....	39
3.2.6.5 Zlatý býk.....	40
3.2.7 Biblická kritéria na nalezení aktuálních řešení současných problémů.....	41
3.3 Členění na základní a specifická kritéria.....	42
3.4 Účel a cíl knihy „Bible a morálka“.....	43
3.4.1 Pokyny a normy správného jednání pro křesťany.....	44
3.4.2 Písmo svaté jako pramen zjevení.....	47
3.4.3 Jaká je hodnota a význam inspirovaného textu v naší době.....	49
3.4.4 Proč byl tento dokument vydán?.....	51
3.4.5 Co přináší nového?.....	52
3.4.6 Kam posunuje církevní bádání?.....	53
3.4.7 Možnost pozitivních odpovědí na ožehavé morální problémy.....	54
4 Boží království a jeho morální důsledky	55
4.1 Janovská etika.....	56
4.2 Mravní život podle apoštola Pavla.....	57
4.3 Význam Eucharistie.....	58
4.4 Eschatologický cíl v mravním jednání.....	59

4.5 Ježíšovo chování jako norma a zdroj inspirace, šest kritérií.....	60
5 Svoboda člověka a postoj člověka k víře v současné společnosti.....	62

SEZNAM ZKRATEK

PBK	Papežská Biblická komise
KKC	Katechismus Katolické církve
DV	Dei Verbum
O.P.	Řád dominikánů
ČBK	Česká biskupská konference
MTK	Mezinárodní teologická komise
Mt	Matoušovo evangelium
Mk	Markovo evangelium
Lk	Lukášovo evangelium
Jn	Janovo evangelium
Jer	Knihy proroka Jeremiáše

ÚVOD

Cílem práce je zjistit, ve smyslu obsahu publikace Bible a morálka, jak se odráží biblická morálka v dnešní společnosti, jak ovlivňuje chování, konání a činy jednotlivců mezi sebou, sociální skupiny i společnost.

I dokument *Bible a morálka* si stanovuje své cíle; prvním cílem je zasadit křesťanskou morálku do širšího horizontu antropologie a biblických teologií, druhý cíl je praktický; Bible poskytuje některá metodologická kritéria, která mohou člověku usnadnit cestu k osvětlení morálních otázek nebo k pozitivním odpovědím na aktuální problémy, či životní situace.

Struktura dokumentu *Bible a morálka*, o které následující práce pojednává, si vyhraduje dva cíle. V úvodu je předem stanoveno, že dokument sleduje dvojí cíl: V druhé části, nazvané *Struktura dokumentu* je obsah směřován na otázky zjevené morálky v Bibli a dotýká se otázek daru života, rozumu a svobodné vůle a nezasloužené nabídky privilegovaného vztahu člověka k Bohu; v následujících kapitolách se text zabývá morálkou v souvislosti se stvořením a se *Starou smlouvou* a *Novou smlouvou*. Teologickým těžištěm celého dokumentu je dar stvoření a jeho morální důsledky. V kapitolách *Dar smlouvy ve Starém zákoně a normy lidského jednání* je nabídnuta krátká teologie smlouvy a důsledky pro morálku.

V třetí části dokumentu je hlavním tématem *Boží království* v Ježíšově pojetí. Ve třetí kapitole, *Nová smlouva v Ježíši Kristu jako definitivní Boží dar a její morální důsledky*, se setkáváme s pojmem *Boží království*. Biblický termín *cesta* je vyjádřením pro správný způsob jednání člověka. Následující témata se zaměřují na „*Dar Syna a jeho morální důsledky podle Jana*“ a *Dar Syna a jeho morální důsledky podle Pavlovských listů*. Posledním tématem je *Eucharistie jako nová smlouva*.

Druhý cíl dokumentu *Bible a morálka* směřuje k praktickému životu a s vědomím, že Bible nemůže odpovídat na všechny tíživé otázky, které si člověk, společnost, národ, svět klade, ale k zodpovězení otázek poskytuje vodítko, které mohou člověku na cestě poskytovat témata. Nasměřovala jsem je k žitému současnému životu a k lidem, mezi kterými žijí a často také diskutují o víře a vztahu k Bohu, o vztahu ke křesťanství jako k životnímu stylu. Aktuální témata společnosti směřují k otázkám svobody jako k přirozenému lidskému statusu a o osvobozujících morálních postojích člověka k člověku, ke společnosti, ke světu a k Bohu.

Ovšem, z jedné strany na celou společnost a její prvky působí zákony, které ovšem ukládají povinnosti a přiznávají práva, avšak právo a morálka nemají mnoho styčných bodů Zdánlivě

se Písmo jeví jako soustava zákonů, příkazů a zákazů, stejně jako je to s právem, řídicí práva a povinnosti lidí ve státě, ale je tu rozdíl. Zákazy a příkazy včetně sankcí jsou projevem Boží spásy, jak se projevuje v dějinách izraelského lidu. V zákazech, příkazech a sankcích se prolíná nezasloužená Boží láska, která vrcholí vtělením Božího Syna, Ježíše Krista, který vyložil svou činností Boží vůli lidu a současně vyzval lid – „buďte dokonalí.“ Zákony tvořené lidmi nevedou k dokonalosti lidské bytosti, skupiny ani celé společnosti, nýbrž upravují práva a povinnosti účelově, z moci státu. Lidé musí naplňovat vůli státu ve smyslu občanské smlouvy. Ovšem takové zákony nevedou a ani necílí k dokonalosti lidské bytosti, nýbrž k poslušnosti a jakési formě spokojenosti v běžném životě. Ovšem, člověk je transcendentní bytost, která pociťuje touhu po Bohu a cítí, že potřebuje kontakt s Bohem, který mu přináší jinou spokojenost, jiné štěstí, jiné naplnění, a to je blaženost.

Než však člověk dosáhne takového stavu, musí mít schopnost a znalost cesty k Bohu. Morálka není jen slovo, není to jen pojem – chovat se slušně. Podle mého názoru hovoříme o specifickém druhu morálky, která má vazbu na Boží zákon a evangelia ve smyslu učení Ježíše Krista. Naproti tomu občanská morálka, i když některými myšlenkami se připodobňuje křesťanské morálce jako výslednici teologického a křesťansko - filosofického vývoje, vychází z kritérií účelovosti, i když zná pojem jako – dobro a zlo -, zločin - trest- svědomí a jiné.

Tato práce se zabývá vztahem Bible a morálky a otázkami, zda pro současného moderního člověka je myslitelné a naplnitelné přijmout požadavky, které na něho klade inspirované Písmo v současném životě a v konkurenci s ekonomickými, filosofickými a právními směry, které ve svém učení přinášejí též mravní zásady, nebo také maximy.

V současné společnosti také lidé touží po duchovnu. Zdá se, že v něm hledají hodnoty, které by měly odpovědět na základní otázky lidského bytí. Uchylují se nejen k Písmu, ale také k dalším naukám, které vyvěrají z mimokřesťanských duchovních systémů a nabízejí možnosti, po kterých lidé touží – cestu k blaženosti, cestu k osobní prosperitě, cestu k porozumění sobě samotnému i spočinutí. Důvodem, proč se lidé pídí za duchovnem je pocit, kterým jsou oslovováni. Ten pocit vyjadřují takto: „Něco nad námi musí být“. Ale jsou lidé, kteří tuší, že cestou novodobých guruů, proroků, léčitelů, kazatelů a astrologů či kartářek, se k uspokojení duchovní touhy po tom, co někde nad námi je, nedostanou.

Lidé přemýšlí o tom, jak žít podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a přitom se nechtějí vázat k nějaké konfesi nebo k náboženství. Přemýšlí o původu věcí a dějů a svým způsobem se blíží k *Desateru*, ke kterému se mnozí z nich přiznávají otevřeně.

V této práci postupuji srovnávací metodou mezi žitým životem a Písmem. ; český překlad vyšel v Karmelitánském nakladatelství v roce 2010. Jeho základní zaměření je naznačeno v podtitulu. *Biblické kořeny křesťanského jednání.*

Pokud sledujeme vývoj lidské morálky od doby Přemyslovců, vidíme, jak postupně docházelo k uvolňování morálky až do dnešní doby. Z počátku byla morálka hodně ovlivněna církví. Děti, které se narodily mimo manželství, například z cizoložství byly usmrcovány¹. Proto začaly postupně vznikat zákony na ochranu dětí. Dříve se manželství uzavírala především proto, aby bylo zajištěno pokračování rodu, tedy plození dětí. Děti znamenaly zejména pro chudé rodiny pracovní sílu a také potom ve stáří živily zestárlé a nemohoucí rodiče. Vzhledem ke snadnějšímu navazování kontaktů mezi lidmi a k pozorování sexuálního puzení u zvířat, byla frekvence pohlavních styků mezi manžely vyšší na venkově než ve městech.² Naproti tomu ve městech se dbalo více o to, aby nevhodným sexuálním chováním nebylo poškozeno dobré jméno měšťanské rodiny. Po druhé světové válce nastalo období politicko-kulturních změn, které mělo velký vliv na manželství a potažmo na rodinu. Došlo k opuštění tradičního reprodukčního tlaku na manželství a v partnerském životě se zvyšují citová, intelektuální a sexuální očekávání, později vznikají i nároky v dělbě práce. V šedesátých letech 20. století nastává sexuální revoluce. Začínají se ozývat hlasy bojující za práva žen nevyjímaje právo rozhodovat o počtu svých dětí. Ke skutečné svobodě však došlo až s objevem antikoncepčních metod. Dochází k častějším rozvodům, oddalování početí prvního dítěte, snižuje se počet sňatků. Rozvedené manželství přestává plnit funkci rodiny. Rozvody jsou příčinou sociálně-patologických jevů³. Nejvíce tím trpí děti, které za nic nemohou. I přesto, že venkovy, na rozdíl od měst jsou stále považovány za intimní prostředí, tak také zde je vidět vliv doby. Děti už nejsou pracovní silou na hospodářství, aby se posléze staraly o staré, nemohoucí rodiče. Často odchází daleko za prací a rodiče jsou umístěováni do domova důchodců, protože děti na ně už nemají čas. Je to smutný jev dnešní doby. Zde je nejvíc vidět, jak se dnešní doba odklonila od tradiční křesťanské morálky, kde rodina je považována za základ církve a státu.⁴

¹ Motus in verbo 1/2013 s.61-68 Sexuální morálka v Čechách: Od konzervativismu k liberalismu Jiřina Vívarová

² Motus in verbo 1/2013 s.61-68 Sexuální morálka v Čechách: Od konzervativismu k liberalismu Jiřina Vívarová

³ Motus in verbo 1/2013 s.61-68 Sexuální morálka v Čechách: Od konzervativismu k liberalismu Jiřina Vívarová

⁴ Motus in verbo 1/2013 s.61-68 Sexuální morálka v Čechách : Od konzervativismu k liberalismu Jiřina Vívarová

1. POJETÍ MORÁLKY V HISTORII LIDSTVA A ZJEVENÁ (BIBLICKÁ) MORÁLKA.

Odpověď na otázku, co je to morálka, není snadná. Cestu k morálce hledali lidé od pradávna, neboť označovala pravidla, která limitovala lidské chování a poznání, co je dobré a co je špatné. Tato pravidla se objevují již v předstupni práva v dnešním slova smyslu, ve zvykovém právu, tedy určitém právním systému, založeném na ustálených a daných společenstvím všeobecně uznávaných právních obyčejích, jejichž nedodržení mělo za následek sankce nejrůznějšího druhu. Známe je již z dob předexilního Izraele a své nezastupitelné místo měla i v jiných starověkých společnostech. Hierarchie hodnot se v závislosti na stupni společenského vývoje, geografické poloze a řadě dalších faktorů samozřejmě v mnoha směrech lišila. V souvislosti s nimi však bylo prakticky vždy hovořeno na jedné straně o ctnostech, na druhé straně pak o morálních pravidlech, která byla právoplatná a vynutitelná.

Morálku lze považovat za velice rozsáhlý normativní systém. Lze ji pojímat jako soubor norem usměřujících jednání člověka, jinými slovy představu správného jednání ve společnosti. Z dnešního hlediska je nezřídka chápána nejen jako určitý kodex principů a norem, jež jsou sankcionovány přesvědčením a veřejným míněním, ale také jako poměrně složitě strukturovaný systém autoregulace a regulace jednotlivců i samotné společnosti, z jiného pohledu pak jako specifickou formu humanizace společnosti a člověka. Jedná se tedy o rozsáhlý soubor nejrůznějších jevů, vztahů a dějů, jimiž je uskutečňováno mravní sebeurčování a mravní regulace na individuální i společenské úrovni.

Dokument, z něžž tato práce vychází, zdůrazňuje klíčovost poměrně málo běžného pojmu “zjevená morálka”, vycházejícího ze základní linie Písma jako celku. Ten odmítá redukci morálky na pouhý kodex jednání individua, společenských skupin nebo samotné společnosti, jehož nerespektování v praxi každodenního života je považováno za nemravné. Toto pojetí totiž do značné míry znemožňuje vystižení zvláštního rázu, hodnoty a trvalé platnosti biblické morálky. Ta je jedinečná, nelze k ní dospět pouhým rozumem a jejím absolutně ústředním pramenem je Bible, obsahující nové a odlišné morální poučky. Právě tato důležitá role Bible je hlavním zdrojem odlišnosti od všech jiných morálek, přinejmenším v některých podstatných ohledech.

1.1 BIBLICKÁ MORÁLKA. DAR ŽIVOTA.

Biblická morálka má své vlastní cesty. Nestaví žádné imperativy přirozeného zákona, které se považují za provždy univerzální. Biblická morálka má tu zvláštnost, že je trvale platná; je dílem Boží iniciativy, kterou v teologickém ohledu vyjadřujeme pojmem *daru*. Tento zvláštní fenomén pochopíme, když se zamyslíme nad prvními kapitoly knihy Genesis, které hovoří o Stvoření. Bůh se zjevil člověku, aby mu sdělil svůj stvořitelický plán; dar života, rozumu a svobodné vůle a nezasloužený privilegovaný vztah mezi člověkem a Bohem ve formě smlouvy je zjevením Božího záměru, nikoliv odpovědí člověka na zjevení. Zvláštnost Stvořitelova daru, jenž je trvalý, určený stvořitelskou Boží vůlí a dalšími Božími zásahy a dary je dále zdokonalován, přitom spočívá v tom, že Bůh stvořil člověka ke svému obrazu. Člověk je tedy cílem Božího stvoření, žije ve vztahu ke svému Stvořiteli a zároveň na něm, stejně jako všichni ostatní tvorové, neustále závisí tak jako všechno, co existuje. Uznání této absolutní závislosti je pro člověka jedinou možnou cestou k opravdovému pochopení světa i sebe sama. Vztah člověka k Bohu je trvalým a nezastupitelným základem lidské existence. Stvoření jako dar Boha svěřený člověku má tento pečlivě pěstovat a chránit, opatrovat a nést dál. Ze strany člověka s ním nelze zacházet svévolně, neboť je třeba mít na paměti, že je výsledkem Boží vůle a tvůrčí moci.

Z výše zmíněného vyplývá, že morálka je důsledkem zkušeností člověka s Bohem; tou zkušeností, kterou v člověku zdarma daným darem působí Bůh. Bůh nezjevuje nějaký právní kodex, ale sebe sama v tajemství (*mysterium*) své božské vůle.

Slovo tajemství znamená skryté; je třeba rozlišovat tajemné pravdy, jejich existence je pro nás bez zjevení nedosažitelná; tajemné pravdy, jejichž existenci můžeme zjistit, ale jejich vnitřní pochopení nám zůstává nepřístupné absolutní tajemné pravdy jsou ty, které tak převyšují lidské poznání, že nemohou být pochopeny stvořenou poznávací schopností ani ve svém skutečném obsahu. Ani ve své vnitřní možnosti – ani jejich ŽE ani JAK a PROČ. I když jsou nám zjeveny, zůstává nám vzhled do jejich vnitřní pravdivosti uzavřen.⁵

V tomto smyslu je důležité vysvětlit, jak Bůh zjevuje sebe sám; zjevování se uskutečňuje činy (stvořitelkými činy), slovy, a skutky, které Bůh vykonal v dějinách spásy.

⁵ Lang, A., Němec, D. O. P., Štampach, O. O.P. Kristus vrchol zjevení. s. 57

1.2. POVAHA A PŘEDMĚT ZJEVENÍ

Ve věroučné konstituci *Dei verbum* je Boží zjevení vyjádřeno takto:

Bůh se ve své dobrotě a moudrosti rozhodl zjevit sebe samého a oznámit tajemství své vůle (srov. Ef 1,9): že lidé prostřednictvím Krista, vtěleného Slova, mají v Duchu svatém přístup k Otci a stávají se účastnými božské přirozenosti (srov. Ef 2,18; 2 Petr 1,4). Tímto zjevením oslovuje neviditelný Bůh (srov. Kol 1,15; 1 Tim 1,17) ze své veliké lásky lidi jako přátele (srov. Ex 33,11; Jan 15,14-15) a stýká se s nimi (srov. Bar 3,38), aby je pozval a přijal do svého společenství. Toto zjevování se uskutečňuje činy i slovy, které navzájem vnitřně souvisí, takže skutky, které Bůh vykonal v dějinách spásy, ukazují a posilují nauku i skutečnosti vyjádřené slovy; slova pak hlásají tyto skutky a objasňují tajemství v nich obsažená. Avšak nejhlubší pravda, která se odhaluje tímto zjevením o Bohu i o spáse člověka, nám září v Kristu, který je prostředníkem a zároveň i plností celého zjevení. (1)((1/Srov. Mt 11,27; Jan 1,14 a 17; 14,6; 17,1-3; 2 Kor 3,16 a 4,6; Ef 1,3-14.))⁶

Všechny tyto skutky, které Bůh zjevuje, mají morální rozměr, protože vyzývají lidi, aby uzpůsobili své myšlení a jednání podle Božího vzoru.⁷

Zjevení je událost i oznámení, zjevení díla i slova současně, O zjevení ve smyslu slovního zjevení mluví Písmo takto: *Mnohokrát a mnoha způsoby mluvil Bůh v minulosti k našim předkům skrze lidi shůry osvícené.* Definice existence nadpřirozeného zjevení na 1. VTK rozlišuje od přirozeného zjevení nadpřirozené zjevení takto:

Zalíbilo se Jeho (Boží) moudrosti a dobrotě jiným, a to nadpřirozeným způsobem, zjevit sebe sama a věčné úradky své vůle k lidskému pokolení. (DS 3004).⁸

Stvořitelské dílo vrcholí stvořením člověka.⁹ Je důležité, v souvislosti s tématem mé práce, chápat stvoření člověka - bytosti, která stojí jako nedílný celek stvoření před Stvořitelem. Jinak řečeno, je Bohem stvořen, je poznamenán Božím dotykem, přijat za Boží vlastnictví. Bůh chce skrze něho vyjadřovat svou pravdu i lásku, v jeho určení a poslání zjevovat sebe sama, svou vůli i moc.¹⁰ Vztah člověka k Bohu v pozici Božího dítěte, jak byl Bohem povolán, nemůže rozbít ani lidský hřích, a to je výraz Božího daru, kterým je odpuštění.

⁶ Věřoučná konstituce *Dei verbum*. Kapitola první. Čl. 2.

⁷ Papežská biblická komise. Bible a morálka: s. 14.

⁸ Lang, A. Němec, D. Štampach O. O.P. Kristus vrchol zjevení. s. 34

⁹ Mdr. 2,23

¹⁰ ČBK. Výklady ke Starému zákonu. s. 24

Status člověka jako Božího obrazu, podle dokumentu „Bible a morálka“ lze specifikovat minimálně do šesti charakteristických rysů:

Rozum (schopnost a povinnost poznávat stvořený svět a rozumět mu);

Svoboda (zahrnuje schopnost a povinnost rozhodovat se a za vykonaná rozhodnutí nést odpovědnost);

Vůdčí postavení (které však není neomezené, ale v podřízenosti Bohu);

Schopnost jednat v souladu s tím, jehož je lidská osoba obrazem, neboli napodobovat Boha

Důstojnost, založená na skutečnosti, že člověk je osoba, „vztahové“ bytí, schopné mít osobní vztah k Bohu;

Svatost lidského života.

A v těchto rysech se již postupně objevují morální požadavky, které vrcholí do pojmu *svatost lidského života*. *Svatost* je definována *Písmem, tradicí* a vykládaná učitelským úřadem církve ve spojení s Bohem (opakem svatosti je hříšnost, a to je to, co není s ním spojené, nebo přímo od něho oddělné či odtržené). Pokud se svatost v plném slova smyslu týká člověka, tedy osobní bytosti vybavené rozumem a vůlí, pak se tato svatost projevuje (spolu s rozumem a vůlí) vědomým a svobodným uskutečňováním spojení s Bohem. Z pohledu bytí, se svatost pak rozšiřuje na mravní rovinu a objevuje se ve svém pravém bohatství jako to, co je uváženě prožívané a co prostupuje existenci člověka právě z té příčiny, že se člověk svým bytím a svobodným rozhodnutím spojuje s Bohem.¹¹

1.2.1. ZJEVENÍ BOHA VE VTĚLENÉM SLOVĚ.

Nejdůležitější otázka, jakou můžeme Ježíšovi z Nazaretu položit, zní: *Za koho se vydáváš?* Podle evangelií měl Ježíš z Nazareta jedinečné vědomí o svém poslání. Mesiánské sebevědomí Ježíše se musí posuzovat na pozadí jeho doby. Kristus mluví řečí své doby a musel brát ohled na chápání svých posluchačů. Mesiánské naděje a očekávání pozdně židovských staletí tvoří duchovní pozadí, na němž se musí chápat jeho slova, to, co říká, i to co neříká. Podle evangelijních zpráv můžeme vyčíst nejen to, že Ježíš z Nazareta byl naplněn vědomím o božském poslání, které mu bylo svěřeno a které musí naplnit, ale že je si také

¹¹ ČBK Výklady ke Starému zákonu, s. 24

vědom toho, že je Bohem zaslíbeným Mesiášem a že si dělá nárok na jedinečný vztah k nebeskému otci.¹²

V Evangelii podle Jana se připisuje zvláštní význam Ježíšovu vědomí vlastního poslání. Evangelista nevychází ve své teologické reflexi z mesiánských přídomek a titulů, kterými prvokřesťanské kerygma se snažilo vystihnout bytí Ježíše z Nazareta, nýbrž vychází z původní tradice, podle které si byl vědom, že je Bohem poslán, a právě v tomto poslání od Boha vidí základní a podstatný rys jeho osoby. Používá výrazu „ten, kterého poslal Bůh.“ (Jan, 3,34).¹³

Prolog, *Jan 1,1 – 18*, ve čtvrtém evangelii Jana je syntézou christologie a teologie. V podstatě informuje čtenáře, že Ježíš je Kristus preexistujícího Slova a že život, světlo a Boží synovství jsou výsledkem přijetí příběhu neviditelného Boha, který se zjevuje ve vtěleném Slově. A takto je přiveden Boží dar k dokonalosti. Tímto je tato teologie a christologie pouze sdělena.

Před člověkem stojí však jeden problém: Jak se tento Boží čin v dějinách vlastně odehrál? Vrátime-li se k textu *Gn 1,1* pak zjistíme, že Slovo je umístěno mimo hranice času a místa, „na počátku“, že existovalo před počátkem lidských dějin a neexistovalo samo o sobě, ale ve vztahu k Bohu. Účelem slova je „něco vyjádřit“, a tak se zjevení, které je jedním ze stěžejních témat evangelia, objevuje hned v prvním verši a uzavírá popis důsledků, které vyplývají ze vztahu mezi Slovem a Bohem. Nejde však o ztotožňování Slova a Boha, jak se může čtenář domnívat, když si přečte: „A to slovo bylo Bůh“. Jde o jedinečnost Slova a Boha přes jednotu, která je dána jejich blízkostí. Na verše 1 – 2 se vztahuje úmysl autora evangelia, totiž, celé evangelium má být čteno ve světle tohoto verše. Ježíšovy skutky a slova jsou skutky a slova Boží. Touto cestou jde apoštol Pavel ve svých dvou epištolách, *Řím 14,14* a *1 Tim 4, 4 - 5*.

1.2.2 NEVRATNOST A NEMOŽNOST ZRUŠENÍ BOŽÍHO DARU.

Základní danosti lidské existence vyplývají ze skutečnosti, že „člověk je Boží tvor, že všechno dostal od Boha, že je bytostně a niterně Božím darem. Tento vztah k Bohu nepřístupuje k lidské existenci jako druhotný nebo přechodný prvek, ale tvoří její trvalý a nezastupitelný základ.

V předchozích kapitolách bylo řečeno o základním statusu člověka jako Božího tvora a jeho existencionálním i existenčním sepjetí s Bohem. Důkazem jsou první kapitoly knihy *Genesis*, které poukazují na bytostnost a niternost tohoto sepjetí. Bůh svým stvořitelským slovem

¹² Lang, A.; Němec, D. O.P.; Štampach, O. O.P. Kristus vrchol zjevení. s. 94

¹³ Tamtéž. s. 95

připravil vše pro člověka a učinil ho pánem (správcem) svého díla na zemi, ale postup stvoření člověka, jak je líčeno ve zmíněných kapitolách knihy *Genesis*, není míněno tak, že je člověk něčím druhotným po postupném stvoření nebe a země. Dar, který člověk obdrží od Boha (nemůže být nikdy zrušen, vrácen či odejmut, proto je trvalý) mu není dán pro svévolné užívání, myšleno tím, že si s ním může dělat to, co uzná za vhodné. Své bytí, jež je jeho výsledkem, by měl zároveň považovat za bytí vděčné, což mimo jiné vyplývá ze skutečnosti, že svůj život dokáže chápat nikoliv jako výsledek svého vlastního snažení, ale jako dar přijatý z ruky Stvořitele, samozřejmě při zachování jeho přirozeného rozměru. S tím pak souvisí přijímání života takového, jaký je, stejně jako vděčnost Bohu za tento dar, který mu byl svěřen. Naopak už jen sama nevratnost a nemožnost zrušení tohoto Božího daru je v příkrém rozporu s představou dobrovolného odchodu ze života, jeho zničení, jež je chápáno jako zjevné zdráhání se vyplnit úkol, který Bůh člověku pro tento život dal. Pouze Bůh je totiž pánem života, který dal člověku jako dar a zároveň i jako úkol, (rozuměj zodpovědnost vůči ostatnímu stvoření a vůči ostatním lidem, spravedlnost, ochrana slabých apod.) v němž se má osvědčit, a jen on sám tedy může určit den, kdy bude tento svěřený úkol skončen.

Měříme-li pojem daru lidskými měřítky, pak s darem, který člověk obdrží do svého vlastnictví, mohou být spojeny podmínky, při jejichž nesplnění mu může být dar odebrán původním majitelem, nebo obdarovaný může dar dárci vrátit pro nevhodnost, případně z jiných opodstatněných či neopodstatněných důvodů, jinými slovy může s tímto darem nakládat víceméně podle libosti a nemá vůči němu žádnou povinnost. Boží dar je oproti tomu trvalý a člověk je povinen nejen objevovat, ale také respektovat jeho charakteristické rysy a struktury, které do něho Stvořitel vtiskl.

1.2.3 SETKÁVÁNÍ S BOHEM V ŽALMECH.

V žalmech (8; 19; 139; 145; 148) se setkáváme s Bohem Stvořitelem ve smyslu soteriologickém. Abychom správně pochopili obsah žalmů, a také v jistém ohledu na téma práce, je nutné promýšlet, co nám sděluje Bible o Bohu a Stvoření.

Pánem všeho stvoření je Bůh v absolutním významu. Časové určení „na počátku“ vyjadřuje absolutní transcendenci Boží, protože „vše povstalo“ z Jeho rozhodnutí, bez jakéhokoliv zápasu. Bůh se nemusí proti ničemu a nikomu prosazovat. Všechno, co existuje, je dílem Božím a nic se nevymyká z jeho moci. I nad nicotou, která je stále přítomna jako hrozba pro člověka, je podřízena Bohu. Svět tedy nepovstává ze zápasu s chaosem, nicotou, ale je Božím tvůrčím činem, Slovem. Žalmy nám ukazují, jak Stvoření chápat soteriologicky. Zdůrazňují

vazbu mezi Boží činností ve stvoření a v dějinách spásy. Kromě toho, potvrzují transcendenci a preexistenci Stvořitele, který existoval dříve než Stvoření.

Žalm 8 nemůže nikoho nechat na pochybách o postavení člověka v Božím plánu spásy.

Hospodine, Pane náš, jak vznešené je tvoje jméno - 1 Pro předního zpěváka podle gatského způsobu. Žalm Davidův.

2 Hospodine, Pane náš, jak vznešené je tvoje jméno po vsí zemi! Svou velebnost vyvýšil jsi nad nebesa. 3 Ústy nemluvnat a kojenců jsi vybudoval mocný val proti svým protivníkům a zastavil nepřítele planoucího pomstou. 4 Vidím tvá nebesa, dílo tvých prstů, měsíc a hvězdy, jež jsi tam upevnil: 5 Co je člověk, že na něho pamatuješ, syn člověka, že se ho ujímáš? 6 Jen maličko jsi ho omezil, že není roven Bohu, korunuješ ho slávou a důstojností. 7 Svěřuješ mu vládu nad dílem svých rukou, všechno pod nohy mu kladeš: 8 všechno brav a skot a také polní zvířata 9 a ptactvo nebeské a mořské ryby, i netvora, který se prohání po mořských stezkách. 10 Hospodine, Pane náš, jak vznešené je tvoje jméno po vsí zemi!

Co bylo řečeno již v 1. kapitole knihy Genesis, je nyní opakováno: jak úžasné postavení člověk má. Ovšem mnozí lidé vždy chápali, že takové výsadní postavení je spíše záležitostí odpovědnosti než nároku. A žalmista se diví a ptá se: „*Co je člověk, že na něho pamatuješ?*“ Žalmista sice hovoří o výsadním postavení člověka, ale žalm ve skutečnosti neoslavuje člověka, ale Boha. První a poslední verš jsou totožné: „*Hospodine, náš Pane, jak důstojné je tvé jméno na celé zemi!*“

Žalm 19 má jistou podobnost k Žalmu 8, protože oba hovoří o nádheře Božího stvoření. Ve verši 5 a 7 je chváleno slunce, ale pro Boha není partnerem. Hovoří „nebesa“, nikoliv slunce. Pro žalmistu však není slunce žádným božstvem, přestože je krásné. Slunce vykonává pouze to, co Bůh určil.

Žalm 8

¹ Pro předního zpěváka. Žalm Davidův. ² Nebesa vypravují o Boží slávě, obloha hovoří o díle jeho rukou. ³ Svoji řeč předává jeden den druhému, noc noci sděluje poznatky. ⁴ Není to řeč lidská, nejsou to slova, takový hlas od nich nelze slyšet. ⁵ Jejich tón zvučí celičkou zemí, zní jejich hovor po širém světě. Bůh slunci na nebi postavil stan. ⁶ Ono jak ženich z komnaty vyjde, vesele jako rek, když běží k cíli. ⁷ Vychází na jednom okraji nebes, probíhá obloukem k druhému konci a nic se neskryje před jeho žářem. ⁸ Hospodinův zákon je dokonalý, udržuje při životě. Hospodinovo svědectví je pravdivé, nezkušený jím zmoudří. ⁹ Hospodinova

ustanovení jsou přímá, jsou pro radost srdci. Hospodinovo přikázání je ryzí, dává očím světlo. ¹⁰ *Hospodinova bázeň je čistá, ob stojí navždy. Hospodinovy řády jsou pravda, jsou nejvyšší spravedlivé,* ¹¹ *nad zlato vzácnější, nad množství ryzího zlata, sladší než med, než včelí med z plástve.* ¹² *Jsou poučením i pro tvého služebníka, když na ně dbá, má odměnu hojnou.* ¹³ *Kdo může rozpoznat bludy? Zprosti mě i vin, jež jsou mi skryty.* ¹⁴ *Těž před opovázlivci chraň svého služebníka, nedopusť, aby mi vládli. Pak budu bez vady a shledán čistý, prost množství nevěrností.* ¹⁵ *Kéž se ti líbí řeč mých úst i to, o čem rozjímám v srdci, Hospodine, má skálo, vykupiteli můj!*¹⁴

V první části žalmu opěvuje Boží stvoření, v druhé části pak Boží slovo.

Ve verších 8 – 11 jsou slova nevídaná, která nemají obdoby v jiných starověkých náboženstvích.

⁸Hospodinův zákon je dokonalý, udržuje při životě. Hospodinovo svědectví je pravdivé, nezkušení jim zmoudří. ⁹Hospodinova ustanovení jsou přímá, jsou pro radost srdci. Hospodinovo přikázání je ryzí, dává očím světlo. ¹⁰Hospodinova bázeň je čistá, ob stojí navždy. ¹¹Hospodinovy řády jsou pravda, jsou nanejvyšší spravedlivé, nad zlato vzácnější, nad množstvím ryzího zlata, sladší než med, než včelí med z plástve.

Téměř v každém verši se hovoří o Božím slovu, i když různými slovy, jako například: zákon, svědectví, přikázání, příkaz, úradky. Jistě je pravdou, že Boží přikázání obšťastňují srdce, nebo že dávají očím světlo, ale za podmínky, že je člověk smířen s Bohem. Naplňuje se to, co je vyřčeno v 18. Žalmu: ²⁶ *Ty věrnému osvědčuješ věrnost, muži dokonalému svou dokonalost,*

² *ryzímu svou ryzost osvědčuješ, s neupřímným však se pouštíš do zápasu.*

Vraťme se však k Žalmu 19. Žalmista hovoří o tom, že dbát na Boží slovo je pro něho užitečné, ale pak se táže: ¹³ *Kdo může rozpoznat bludy? Zprosti mně i vin, jež jsou mi skryty.*“

Pod bludy se mohou skrývat i špatné postoje, chybný způsob myšlení, předsudky. Často může jít i o hříchy. Když se žalmista ptá: „*Kdo rozpozná bludy?*“, neodpovídá na tuto otázku přímo, ale odpověď může být skrytá v chvalozpěvu na Boží slovo. Z toho může i pro současného člověka znamenat, že pokud se člověk vystaví působení Božího slova, může bludy snadno rozeznat. Za tajné bludy můžeme považovat ty, o nichž nevíme, ale troufalé jsou ty, kterým se vědomě oddáváme. Z toho plyne i odpovědnost i za to, co si myslíme. Nemůžeme spoléhat

¹⁴ Žalm 19. Dostupné z: <http://www.bibleserver.com/text/CEP/%C5%BDalm19>. Cit.: [01.23.2015]

jen na svou intelektuální aktivitu při proměňování naší mysli, ale potřebujeme, aby za námi stála Boží milost.¹⁵

¹⁵ Žalm 8. Dostupné z: <http://www.bibleserver.com/text/CEP/%C5%BDalm8>. Cit.: [01.23.2015]

2 DAR SMLOUVY VE STARÉM ZÁKONĚ A NORMY LIDSKÉHO JEDNÁNÍ.

Dar smlouvy je jedním z těch darů, které trvají, nelze se jich zříci, nebudou odebrány. Jeho prostřednictvím zjevil Bůh svou nekonečnou dobrotu způsobem pouze jemu vlastním. Smlouva přitom hraje v Božím plánu spásy neobyčejně důležitou roli. Je vyjádřením Boží iniciativy, darem Stvořitele určeným pro záchranu, resp. spásu člověka a vodítkem pro lidské jednání. Jejím hlavním tématem je Boží vůle přivést člověka k životu ve společenství se sebou samým. Je to smlouva mezi Bohem a člověkem, který její závazky přijal. V rámci historického vývoje se stala nedílnou součástí celého náboženského systému Starého zákona.

Mravní normy neboli pravidla správného jednání jsou člověku při jeho rozhodování, samozřejmě v rámci jeho v mnoha směrech omezené svobody, určitou pomůckou či náповědou na straně jedné a zároveň jakousi oporou na straně druhé. Jsou ovlivněny celou řadou nejrozmanitějších faktorů, ať už je to výchova, vzdělání, působení okolí apod., které podstatnou měrou přispívají k formování hodnotového žebříčku každého člověka. Prošly složitým historickým vývojem a prakticky v každé době u nich docházelo k více či méně výrazným změnám. Nejinak je tomu pochopitelně i v současnosti. Tato pravidla správného jednání, označovaná také výrazem normativní etika, je pak možno chápat jako jeden z pilířů morálky jako takové. V souvislosti s křesťanskou morálkou se pak často hovoří o prioritě poslušnosti vůči Stvořiteli, nelze však zapomínat ani na další neméně podstatný rys, kterým je touha porozumět Stvořiteli v jeho záměrech. V rámci morálky a lidského jednání je pak třeba zmínit i soubor ctností, obecně vysoce ceněných, jež dělají člověka v oblasti mezilidských vztahů zřetelně čitelným a spolehlivým a zásadním způsobem přispívají k sociálnímu klidu. Jejich vrcholem je potom víra, naděje a láska.

Dokument Bible a morálka v této části představuje teologii smlouvy a vyvozuje z ní důsledky pro morálku. Morálka v situaci smlouvy pokračuje v procesu osvobození, na jeho počátku stojí exodus a pokračuje dál v procesu osvobození. Dokument Bible a morálka hovoří o přenesené ideji smlouvy do teologické roviny (oproti smlouvám mezi lidmi), což považuje za biblickou originalitu.¹⁶

¹⁶ Papežská biblická komise. Bible a morálka. s. 28.

2.1. SMLOUVA JAKO ZPŮSOB ZJEVENÉ MORÁLKY S ODKAZEM NA STVOŘENÍ.

Pojem „smlouva“ v hebrejštině označuje závazné a pevné uskutečněné dojednání. V případě tématu této práce je důležité hledisko uskutečněného jednání – Bůh jedná ve prospěch Izraele, Bůh jedná jako první a Izrael odpovídá. V tomto smyslu můžeme považovat smlouvu jako „řádem upravený lidský poměr k Bohu, který je založený na lidském rozhodnutí a je projevem Boží milosti a svrchovanosti“. Nelze ani opominout skutečnost, že je kladen důraz na Boží milost, která vede lid k poslušnosti k jeho zákonům a přikázáním.

Ve smlouvě však spatřujeme ještě další aspekty: lidé jsou partnery Boha a jako účastníci Boží smlouvy vyzýváni, aby odpověděli na jeho čin vyvěrající z nezasloužené Boží lásky. Bůh nechce, aby plnili podmínky ze strachu, pod tlakem násilí, ale z vděčnosti za jeho milost. Dalším aspektem smlouvy mezi Bohem a jeho lidem je věrnost Bohu a poslušnost vůči jeho zákonu. Ze Starého zákona je patrný i další charakter smlouvy: je to vědomí sounáležitosti a vztahů mezi lidmi. Jakmile jeden člověk přestoupí zákon, podílí se na jeho hříchu celé společenství. Když se jednotlivec dostal do problémů, všichni ostatní měli povinnost mu pomoci.

Z toho vyplývá závěr, že v izraelském společenství chudý nebo bohatý měli stejná práva a spadali pod stejnou smlouvu. Slabší členové měli zvláštní ochranu. Ve smlouvě mezi Hospodinem a Izraelem Bůh ve své milosti a bez povinnosti učinil smlouvu s Izraelem. Z milosti přijal svůj lid (Ex 19,4 – 5). Stvořitel je vázán stejnou smlouvou, je věrný svým slibům a požehnal patriarchům Izraele. Smlouvou se Izrael stává lidem zvláštním, náležející Hospodinu jako jeho vlastnictví, obdarovaný jeho milosrdenstvím a zavázaný k poslušnosti. Takovou smlouvu není možno považovat jen za dohodu, ale také za sdělení Hospodinových záměrů. Výrazem smlouva také vyhláší Hospodin nad člověkem svou vládu, jejím uzavřením je výrazem jeho vyvolení a také proměnění.

Smlouva v křesťanské etice má však další rozměr. V Jr 31 je naznačeno uzavření nové smlouvy v „kvalitativně jiném smyslu“. Tato smlouva je založena na vnitřním pochopení a souhlasu, ne na hrozbě trestem, ale na milosti a odpuštění. V tomto smyslu se smlouva vztahuje i na křesťanskou církev. Skrze Krista je uzavřena nová smlouva v Kristově krvi.

2.1.2. RŮZNÁ VYJÁDŘENÍ SMLOUVY (KANONICKÝ PŘÍSTUP).

Hovoříme-li v rámci dané tematiky, kterou se tato práce zabývá, o smlouvě, nelze ji samozřejmě v plném slova smyslu chápat z dnešního hlediska, tedy jako právní úkon, jenž spočívá ve vzájemných a obsahově shodných projevech vůle smluvních stran, které směřují ke vzniku, změně nebo zániku určitých práv a povinností, ani jako jistý druh úmluvy, dohody či kontraktu, existující na Blízkém a Středním východě již v období starověku, kde měli bohové ochránci při procesu uzavírání funkci pouhých svědků, případně ručitelů, nýbrž jako jedinečný vztah s Bohem, který se jako jediný chápe iniciativy a během celého procesu smlouvy si ji uchovává. Bůh přitom zavazuje sebe sama a zároveň jednoho či více lidských partnerů, což tradičně vyjadřují slova “Já budu tvým Bohem a ty budeš mým lidem”, nacházející se ve Starém i Novém zákoně. V této souvislosti je pak morálka mnohem víc než jen kodex chování a postojů, stává se zjevenou a darovanou “cestou”, označující Zákon jako Boží dar, tedy plod výlučné iniciativy svrchovaného Boha, který je třeba odlišovat od ostatních zákonů. Zároveň usiluje o uchování a rozvíjení vnější i vnitřní svobody v každodenním životě.

Ve Starém zákoně se slovo “smlouva” poprvé objevuje ve vyprávění o potopě. Lze ji chápat v rámci nezištnosti božské iniciativy a její bezpodmínečnosti jako určitý symbol obnovení kontaktu mezi Bohem a znovuzrozeným, zachráněným lidstvem. Ze současného hlediska zde vystupují do popředí jednak aspekt ekologický s důrazem na hrozící nebezpečí, že lidská zkaženost a násilí mohou zvrátit Boží stvořitelské dílo v chaos, dále aspekt antropologický s konstatováním, že i ve zkaženém světě si člověk uchovává nedotčenou svou důstojnost “Božího obrazu”, přičemž nutnost postavit hráz zlu vyplývá z potřeby naplňování základního poslání člověka, zakoušejícího Boží spásu, jímž je plození, a v neposlední řadě aspekt hospodaření se zdroji, odvíjející se od skutečnosti, že člověku je dána jistá moc nad životem ostatních tvorů, ovšem při respektování každého života jako něčeho tajemného.

Řeč je zde o první smlouvě, kterou uzavřel Bůh s člověkem, tedy smlouvě s Noemem, jež byla potvrzena znamením duhy. Jediný Noe se zachránil z potopy a s ním i z každého druhu zvířat a ptáků po jednom páru (samec + samice). Druhá smlouva v pořadí, ale první zákon, který dal Bůh člověku, je pak Desatero, které je obsaženo na dvou místech; v *Ex 20,1-17* a *Dt 5,6 – 21*.

2.1.3. SMLOUVA S ABRAHÁMEM.

Smlouva s Abrahámem (Gen 12,1-3) byla zaslíbením daným Abrahámovi, přičemž předmětem tohoto zaslíbení byla země a potomstvo. to ovšem nebyl jediný důsledek smlouvy darované Bohem. Dalším byla odpovědnost, jež byla Abrahámovi touto smlouvou svěřena. Týkala se nejen jeho rodové pospolitosti, ale v širším zaměření vlastně všech národů. Z biblického pohledu je v této souvislosti užíván termín požehnání, vyplývající ze skutečnosti, že z Abraháma vzejde velký a mocný národ, v němž budou požehnány všechny národy země. Neméně důležitým důsledkem smlouvy je pak závazek Abraháma, jenž je z jeho strany třeba dodržet a který má být naplněn poslušností zákonu formou zachovávání Hospodinovy cesty a konání spravedlnosti a práva, k čemuž byl právě Abrahám Bohem vyvolen, mimo jiné i proto, aby tuto známku Boží vůle zvěstoval svému rodu. Z morálního hlediska tímto způsobem přejímá Boží lid do svého dědictví specifickou odpovědnost vzhledem k ostatním národům jako prostředník Božího požehnání, určený právě touto speciální smlouvou. Tato skutečnost odráží zvláštní rozměr biblické morálky na straně jedné, její univerzální platnost pak na straně druhé. Ve své podstatě to zároveň jednoznačně zdůrazňuje dějinný rozměr mravního života jako takového. Přitom nelze opomenout, že jakékoliv mravní hodnoty lze v tomto pojetí patřičným způsobem zdůvodnit pouze existencí Boha, neboť jen on může dát určitým hodnotám, a to jejich prohlášením s jasnou sankcí v případě jejich nezachování, naprostou závaznost. Bez něj jsou tedy i jakékoliv mravní hodnoty nejisté, diskutabilní a nerespektovatelné. Pouze jeho existencí lze jednoznačně zdůvodnit to, proč máme usilovat o dobro a vyvarovat se zlého.

To co nás může nejvíce zaujmout na výše citovaném textu, jsou zaslíbení, která se týkají velkého národa a země a dále slova: *V tobě dojdou požehnání veškeré čeledi země (Gen 12,7)*. To je též evangelijním zaslíbením Samotného Krista, které nemůže nehovořit o fyzickém Izraeli jinak, než jako o prostředku, skrze nějž byl Mesiáš přiveden na svět. V *Gen 12,1 – 3* není zaslíbena určitá země, ale Abraham měl jít do země, kterou mu Bůh ukáže, až potom, když došel do kanaánské země, ji Bůh jemu a potomstvu slíbil. V *Gen 15,5.18* Bůh potvrzuje slib nespočetného potomstva i země a říká, že právě proto byl Abram povolán u Ur. Ve verších *Gen 15,8 – 21* je zaznamenána vlastní smlouva, kterou Bůh s Abrahamem uzavřel a ve verši 18 se opakuje, že jádrem je fyzická země, v textu jsou zmíněny hranice země.

2.1.4 SMLOUVA S MOJŽÍŠEM.

Smlouva s Mojžíšem a s izraelským národem je známa jako *Sinajská smlouva* (Ex 19,1 - 20,21), s jejímž uzavřením kromě jiného úzce souvisí celá řada norem, z nichž je třeba zmínit především Desatero, zaujímající v jejich rámci zvláštní postavení. Příkázání, která obsahuje, se stávají nenahraditelným základem inspirující morálky. Dopad Desatera má univerzální potenciál a otevírá cestu morálce společenského osvobození.

Smlouva na Sinaji je smlouvou s Izraelem skrze Mojžíše. Hospodin vykonal *výkupný čin* v okamžiku vyjití z Egypta a tento akt tvoří pro všechny časy základ požadavku věrnosti a poslušnosti vůči němu. Hospodin nechce být Bohem pouze jedné skupiny lidí, či jednoho národa. Jemu patří celý svět a proto jeho lid má zvláštní, jedinečné poslání pro svět. Má být královstvím kněží (1Pt 2,9). Výjimečnost Izraele spočívá výlučně v Hospodinově vyvolení a ve smlouvě, kterou s nimi Hospodin uzavřel z pouhé milosti.¹⁷ Zmínit je přitom třeba důležitou skutečnost, že tato smlouva vyžaduje po jejím uzavření v první řadě přijetí “cesty života” a teprve následně praktické uskutečňování konkrétních ustanovení v neustále se měnících okolnostech.

Odpovědí na výkupný čin ze strany Boha je trvalá vděčnost, vyjádřená trvalou poslušností. To je hlavní podmínka, kterou je třeba splnit, aby se lid mohl těšit z Božího dobrodiní, které Hospodin přislíbil. Bůh nabízí smlouvu, jejíž přijetí pro druhou smluvní stranu, tedy pro lid Izraele, znamená zvláštní postavení: „Budete mým zvláštním vlastnictvím.“ Tím bylo myšleno: budete mi královstvím kněží, národem svatým. Ale tento závazek nebyl dodržen, Izraelité se od Boha odklonili (klaněli se zlatému teleti) a svolali na sebe Boží hněv. Bůh hovoří o jejich vyhlazení. Ale až na druhý Mojžíšův zásah Bůh opouští od svých hrozeb. Ze svého podnětu obnoví smlouvu, a jejím cílem je: „Já budu vaším Bohem a vy budete mým lidem“.

Smlouva v Deuteronomiu rozlišuje mezi přísahou danou otcům (Dt 7,12n 8,18) a smlouvou s lidským pokolením na Chorebu (Dt 5.2. – 3). Král Jošijáš, jak je zmíněno v 2 Kr 23,1-3 tuto smlouvu zpřítomňuje. Dt 5,3 potvrzuje platnost smlouvy pro současné pokolení a přitom časová vzdálenost mezi pokoleními je zrušena.

¹⁷ Papežská biblická komise. Bible a morálka. s. 28

2.1.5 SMLOUVA S DAVIDEM.

Tuto smlouvu lze chápat jako čistý Boží dar a své naplnění nachází v Ježíšově mesiášském poslání. Přestože Bůh připustil existenci monarchie jako instituce, ani král není postaven mimo smlouvu uzavřenou mezi Bohem a jeho lidem a musí se řídit Bohem stanovenými zákony. David, původně nevýznamný pastýř ovcí, který se z Boží milosti stal králem, je člověk víry, a proto se jeho dům těší Boží přízni, kterou se Bůh přísahou zavazuje k věčné smlouvě. Charakter této smlouvy je v těchto slovech: „Já mu budu otcem a on mi bude synem.“ Tento otcovský postoj Boha pak přetrvá i k veškerému Davidovu potomstvu. Toto zaslíbení je bezpodmínečné, smlouva s Davidovým domem nemůže být porušena. Jestliže Davidův nástupce pochybí, Bůh ho potrestá tak, jak otec trestá syna, ale svou lásku mu neodejme (Sam 7,12 – 15). Cílem tedy nemá být trest sám, nýbrž náprava. I pozadí smlouvy s Davidem tedy spočívá v zosobnění Boha jako milujícího a spravedlivého otce, který chce napravit vztah se svými dětmi a rovněž z ní plyne pro lid požehnání, stejně jako je tomu u předchozích smluv, které Bůh s člověkem uzavřel. Jejím znamením se přitom má stát vybudování chrámu, místa, kde Bůh zaslíbuj svou přítomnost.

V době proroka Jeremiáše se ukázalo, že Izrael není schopen dodržovat *Sinajskou smlouvu*, a tak přišel následek: dobytí Jeruzaléma a zničení chrámu. I v té těžké době Bůh dokázal věrnost svému lidu příslibem „nové smlouvy“, jejíž novost je ze strany Boha vyjádřena pojmy odpuštění a nevzpomínání, aby mohl Boží lid znovu začít žít. Právě odpuštění všech vin na základě Hospodinovy velkorysé iniciativy je jejím základem. V tomto smyslu lze smlouvu, která hraje v Božím plánu spásy jednu z klíčových rolí, chápat jako svobodný dar Boha určený pro záchranu člověka, jímž Hospodin nabízí naději do budoucnosti a obnovu. Nová smlouva navazuje na smlouvu na Sinaji. Jedná se o stejný zákon, její součástí je i Desatero, ale je skutečně nová a spočívá v novém vztahu mezi Bohem a člověkem a v jejím přijetí. Zatímco sinajská smlouva byla založena na poslušnosti, nová smlouva je založena na duchu a předchozí smlouvy jejím prostřednictvím v jistém smyslu gradují. Je dána bez podmínek a vepsána do lidských srdcí. Naplnění zaslíbení závisí pouze na Boží věrnosti, nikoliv na poslušnosti Davida nebo vyvoleného lidu izraelského. Tentokrát není napsána, ale jde o zvnitřnění, o osobní vztah k Bohu pro každého jednotlivce, jenž k Bohu tímto způsobem nabývá důvěrný vztah. Z toho důvodu zde také chybí jakýkoliv lidský prostředník.

3 NOVÁ SMLOUVA V JEŽÍŠI KRISTU.

Novou smlouvu v Ježíši Kristu je třeba chápat jako definitivní Boží dar, který má i odpovídající morální důsledky, na druhé straně pak rovněž jako konečné řešení dávné lidské vzpoury. Novost této smlouvy, která začala platit smrtí Ježíše Krista, je projevem jejího eschatologického charakteru. K novému uspořádání dochází i z hlediska obsahu. V rámci nového řádu dochází k bytostné proměně, která časově i kvalitativně ukončuje starou smlouvu. V této souvislosti je možno novou smlouvu interpretovat jako naplnění, překonání a završení všech dosavadních uspořádání. Smluvní vztah mezi Bohem a člověkem se přitom prohlubuje, rozšiřuje a v rámci křesťanské víry otevírá prakticky všem národům. Patrný je zde navíc jeden podstatný rozdíl. Ve Starém zákonu má kategorie smlouvy naprosto zásadní význam jak pro správné pochopení, tak pro charakterizování zvláštního vztahu mezi izraelským národem a Bohem. V Novém zákonu je pro tento vztah a zároveň i pro Boží vztah k celému lidstvu určující především osoba Ježíše, skrze něhož může člověk přicházet přímo k Bohu, jeho dílo i jeho úděl. Tato skutečnost se projevuje i mnohem menší frekvencí výskytu termínu smlouva v novozákonních spisech. V zásadě lze říci, že stará smlouva požadovala od člověka, aby poslouchal a žil, zatímco nová smlouva byla založena na zaslíbení odpuštění a Boží milosti, jež umožňuje žít v souladu s Božím zákonem, který se stane vnitřním principem. Nejedná se ovšem o odpuštění plošné, týká se jen těch, kteří ke smlouvě osobně přistoupí a zavážou se k jejímu plnění. Kristova spravedlnost je tedy přijímána prostřednictvím Ducha a Bůh pak postupně odhaluje své úmysly v plánu vykoupení. Zákon přitom není ze strany člověka jeho vírou rušen, nýbrž naopak potvrzován. Boha zná ale každý jednotlivě, sám za sebe. Právě tato známost Boha, kterou je třeba ze strany věřícího budovat, je jedním ze základních pilířů nové smlouvy.

Ježíšova etika nejsrozumitelněji vyplývá z Kázání na hoře. Ačkoliv zde zřejmě nelze hovořit o ucelené etické nauce, vykazují jednoznačně určitou novost, jejímž typickým znakem jsou například antiteze, prohlubující a rozvádějící Desatero, kterými Ježíš svou řeč často začíná. Nepopíratelná je ovšem i souvislost se staršími etickými tradicemi. Zejména v oblasti mravních zásad je tato kontinuita relativně snadno doložitelná. Do popředí zde však vystupuje především zakoušená existenciální blízkost Božího království, které není nic jiného než Bůh sám.

3.1. NOVÁ SMLOUVA V JEŽÍŠI KRISTU JAKO DEFINITIVNÍ BOŽÍ DAR A JEJÍ MORÁLNÍ DŮSLEDKY.

V obecné rovině měla smlouva mezi Bohem a člověkem již od prvopočátků rozhodující význam pro správné pochopení a charakterizaci vztahu mezi Bohem a jeho národem, o čemž asi nejlépe svědčí jednotlivé texty obsažené ve Starém zákonu. I když starozákonní knihy si jako inspirované texty zachovávají trvalou hodnotu, přesto je nutno respektovat, že Bůh si přál ve své moudrosti, aby „nová smlouva byla skryta ve staré a aby stará smlouva byla vysvětlena v nové“. V této kapitole se omezuje pozornost na novozákonní spisy, a to proto, že, jak vyplývá z naznačených souvislostí, problém závazného charakteru biblických hodnotových soudů se týká prioritně novozákonních spisů. Navíc právě v nich mají Ježíšova osoba, jeho dílo a úděl základní a určující charakter. Přitom budeme narážet na některé problémy. Jedním z nich je exegetický problém, který se týká typu a stupně závaznosti, které si novozákonní předpisy nárokují samy pro sebe. Při studiu pavlovských hodnotových soudů a předpisů se setkáváme s tím, že morální problematika se odráží v *Corpus paulinum*, Ale navzdory rozličnosti, např. mezi Pavlem, Janem, Matoušem a Jakubem i jinými autory, novozákonní spisy vykazují jedinečné souznění v oblasti morálky.

Jak je patrné z knih Nového zákona, Ježíšovo jednání a jeho slovo vyjadřuje hodnotu normativního kritéria úsudku a nejvyšší mravní normy. Představuje Kristův zákon (Gal 6,2; Kor 9,21), který je vepsaný do srdce věřících (Žid 10,16). Kromě toho platí, že pro pisatele Nového zákona nařízení, které dal Ježíš v předvelikonoční době, mají rozhodující hodnotu v kontextu napodobování příkladu, který poskytnul pozemský Ježíš a ještě více sám preexistující Boží Syn. V synoptických evangeliích je Ježíšův „příchod“ a jeho jednání pojímány jako služba (Mk 10,25). V před-pavlovském a pavlovském stadiu je tato láska popisována v termínech *kenóze*. Ve smyslu toho je to láska, která naplňuje v Synově vtělení a jeho smrti na kříži (Flp 2,6nn 2 Kor 8,9).

V janovském pohledu tato láska dosahuje naplnění (Jan 19, 28-30) v „sestupu“ Syna člověka ve vtělení a ve smrti (Jan 6,41nn. 6,48-51nn), v očišťujícím sebe darováním na kříži (Jan 13,1 – 11). Tato láska je nejvznešenější Ježíšovo dílo (Jan 17,4 4,34).¹⁸

¹⁸ MTK. Morálka a etika. str. 32

3.2. BOŽÍ KRÁLOVSTVÍ A JEHO MORÁLNÍ DŮSLEDKY.

Klíčovým pojmem Ježíšova učení, jež není postaveno na morálních apelech, bylo *království Boží*. Lze ho chápat jako ekvivalent svrchované přítomnosti samotného Boha na straně jedné a úplné sjednocení s Bohem a všemi jeho tvory na straně druhé. Bývá spojováno jednak s příchodem spravedlnosti, lásky a pokoje, jednak s koncem zla, utrpení a smrti. Jinými slovy jedná se o uskutečnění nejhlubších tužeb každého člověka a stav plného a konečného štěstí, spočívající ve spravedlnosti, pokoji a radosti. Boží království přišlo k člověku skrze Ježíše Krista, především jeho smrtí na kříži, –a zmrtvýchvstáním a hlásáním Božího království. Kristus ho prezentuje jako neobyčejně prostý, snadno srozumitelný ideál uspokojení smyslů, dokonalost a konečný cíl života člověka. Nestanovuje přitom žádnou hranici toho, co je povoleno. Ta je pro každého člověka jiná a závisí na poznání, které Bůh člověku dává a on je schopen ho přijmout. Jedná se o království, jež není z tohoto světa a nechce konkurovat pozemským vládcům. Přichází od Boha a dává člověku osvobození od nadvlády zloby, hříchu, zmaru a věčné smrti, cestu k plnosti a proměně života a zároveň k životu bez konce. Přitom povolání vstoupit do něj jsou všichni lidé, byť zůstává zatím lidským očím skryto. Skutečnost existence vládce nebe a země je pro člověka zdrojem naděje. Očekávání Božího království, jež je pramenem pokoje a vnitřní vyrovnanosti, moudrosti a požehnání pro lidstvo, je odevzdání sebe něčemu většímu, než jsme my, a to bez ohledu na skutečnost, že ve své podstatě zůstává budoucí veličinou a jeho časové určení není blíže specifikováno.

Dokonalé plnění Nového zákona, v němž Boží království, tedy stav, kdy bude naplněna Boží vůle, představuje jeden z klíčových motivů, při absenci jakýchkoliv nacionálních nebo politických prvků, tím pádem v tomto smyslu spočívá v tom, že se člověk celou svou bytostí dává vést Duchem božím a řídí se výlučně a beze zbytku svým vnitřním vědomím a svědomím. Neočekává se od něj dokonalost, stačí pouhá snaha. Vínou je pak každé vědomé a dobrovolné zanedbání činu, který člověk pozná jako sobě přiměřený. Naopak do nebeského království, o němž Ježíš mluví téměř výhradně v podobenstvích a blahoslavenstvích, vstoupí každý, kdo vykoná vůli Boží. Lze tím pádem hovořit na jedné straně o jisté etice následování, úhlu pohledu, z něž se odvíjí vztah člověka nejen k Bohu, ale i ke světu, na straně druhé o naprosté a konečné svrchovanosti Boží nad světem, dějinami a lidstvem. Boží království tak, byť pojmáno jako veličina budoucí, působí i v současnosti.

3.2.1. POJEM BOŽÍHO KRÁLOVSTVÍ.

Ježíšovo chápání pojmu Božího království má původ v židovsko-starozákonním výkladu tohoto výrazu. Basileia je řeckým ekvivalentem hebrejského malkut, to znamená království, královská hodnost, královská vláda. Slovem malkut se opisuje politická vláda nad Izraelem, kterou poprvé v izraelských dějinách vykonával Saul. Novozákonní spisy nepodávají žádnou definici pojmu Boží vlády, ale ve smyslu negativního vymezení můžeme rozumět těm textům, které jasně říkají, co Boží království není. Boží vláda není stejná jako vnější moc ani s politickými nároky.¹⁹

Boží království je ústřední metaforou Ježíšovy pozemské činnosti a učení; je to také náplň jeho poslání. Zatímco svrchovaná přítomnost Boha, který přichází zvítězit nad zlem a proměnit svět, je Boží království čirá milost, zobrazená v podobenství Mt 13,44 – 46. Člověk na něho tedy nemá přirozené právo a ani si ho nemůže zasloužit. Kořenem výrazu Božího království je založeno biblické přesvědčení, že Bůh je svrchovaný Pán. Již v poexilním Izraeli panovala horoucí touha po božím království; rovnala se touze po příchodu Boha, aby odstranil hrozby a nespravedlnost, co jeho lid zakouší. Boží království má komunitní charakter, eschatologický charakter a soteriologický charakter.²⁰

Smyslem odpuštění v Božím jménu (Mk 2,5.7 par. L 7,47) vychází z toho, že viníci jsou sami potrestáni a je nutné oddělit špatného člověka od zla, které ho ovládá a které sám dále rozmnožuje; vidíme v tom analogii v Ježíšových exorcismech: posedlí jsou osvobozeni od zlých duchů, kteří je ovládali (Mk par Mt 17,18 a j). Ježíš nedělil lidi na dobré a zlé. Ale na ovládané zlými silami a osvobozované. Ježíš Království Boží předjímal ve svých činech i ve svých podobenstvích; ježíšovská tradice byla spjata se specifickými obraty, a přinejmenším jednou další paradoxní představou. Jde o výroky „království Boží se přiblížilo“, „království Boží je mezi vámi“ a to zjevně v Ježíšově postavě, Království je mýtická veličina, která bude zjevena až v budoucnosti, ale zároveň je přítomna v Ježíšově zvěsti, po velikonocích v jeho postavě, je horizontem lidské naděje, takže působí již v přítomnosti.²¹ Zde však může být objeveno pouze s pozorností zaměřenou na Ježíše a jeho poslání, stejně jako v ctnostech, jejichž příklad svým působením dává.

¹⁹ Heller, J. Jak porozumět bibli. s. 166

²⁰ Papežská biblická komise. Bible a morálka. s. 28.

²¹ Pokorný, P- Ježíš z Nazaretu. s. 27n.

3.2.2. VEJITÍ DO KRÁLOVSTVÍ BOŽÍHO; PODOBENSTVÍ O KRÁLOVSTVÍ.

Království Boží je zde viděno z pohledu adresáta blahoslavenství a jde o obrat, který má svou paralelu k tradici exodu a přidělení země. Důležitá je v tomto směru zejména potřeba a zároveň i nutnost nového myšlení a vidění, uskutečňovaného bez jakéhokoliv dalšího prostředníka. Boží království se rozpoznává moudrostí víry a za jeho vlastníky jsou považováni chudí a pronásledovaní. Cesta, kterou Ježíš vytyčil, není předkládána jako diktát nebo norma pocházející zvnějšku ani založena na jakémkoliv teoretickém poučování, žádá pouze dobrovolné následování, přičemž nedochází k žádnému časovému omezení, a to ani směrem do budoucnosti. V rámci blahoslavenství je pak zřetelná výrazná spojitost mezi lidským chováním a Božím jednáním a zároveň dochází k těsnému sepětí s Ježíšem zdůrazňovanými postoji. To vše má v očekávání Božího království vést k touze jednat podle Boží vůle bez ohledu na to, jaké nesnáze to přináší. Nejde tedy o stanovení nějakého kodexu abstraktních norem a povinností v souvislosti se správným lidským jednáním, ale zjevování budoucího jednání Božího, které je tím pádem pohnutkou, která ono požadované lidské jednání činí možným a rozumným. Neopominutelný je přitom i silný důraz na odpouštění a odmítavý postoj k tomu, aby se člověku sloužilo, naopak sám člověk má být připraven sloužit jiným. Tato služba nezná hranic a může v extrémním případě zahrnovat i nejvyšší obět' - obět' života. Příkladem toho je Ježíšův osud.

Podobenství o Božím království jsou metafory, které sice mohou být analyzovány podle své funkce, ale jejich výklad je možný jen pouze z dalších metafor. Mnohá z nich svým obsahem a poselstvím na hodnoty Božího království dokonce pouze odkazují. S tím je samozřejmě spojena i řada možných úskalí při jejich interpretaci, z nichž některá mohou vést až k zastínění nebo deformaci poselství o Božím království. Je nutno mít stále na paměti, že právě výklad podobenství nebývá obecně často snadný ani jednoznačný.

Co znamená *Boží království*, vysvětluje Ježíš podobenstvími jako novými, rozšířenými metaforami. U Mk 4,2 – 32 parr je výslovně řečeno: „S královstvím Božím je to tak, jako když člověk ... (Mk 4,26; srv. 4,30). V každém případě je pojem království Boží základní metaforou, která drží pohromadě všechna podobenství, je to klíčové slovo, které dělá z jednotlivých scén jediný nový svět.

3.2.3. JEŽÍŠOVA MORÁLKA.

Skrze Ježíše uskutečňuje Bůh řadu charakteristických rysů Nové smlouvy včetně projevů milosrdenství, jež symbolizuje již samotný jeho příchod z Boží vůle. Jeho prostřednictvím se lidem otevírá cesta k důvěrnému a dokonalému poznání Boha, nezbytnému pro pochopení Božího království. Tímto způsobem Bůh uděluje svůj definitivní dar a naplňuje své zaslíbení nové smlouvy. Z postavení Ježíše ve vztahu člověka k Bohu pak vyplývá i jeho ústřední postavení v morálním životě. Není snadné definovat Ježíšův dopad na etiku dobových lidí, již proto, že morálka proniká prakticky všemi sférami lidského života. Musí mít absolutní základ a právě tímto absolutním základem se skrze Ježíše Krista stává Bůh. V jistém smyslu ji tedy lze definovat jako projev věčného Božího zákona v lidech, přičemž měřítkem správnosti rozumu je Bůh. Novost Ježíšovy etiky každopádně spočívá v eschatologickém horizontu spásy, jehož středem je on sám. Motivem jednání člověka se má stát především skutečnost příchodu Božího království, na jehož realitě tím pádem bude mít účast. A skrze Ježíše mu bude ukázána cesta k pravdě a plnému mravnímu životu. Přitom ovšem nelze Ježíše chápat jako nějakého morálního filozofa, nýbrž jako toho, kdo lidem přišel dát sílu milovat Boha a bližního a ukázal jim to na příkladu svého vlastního života. Mnohá jeho slova nejsou jen pouhými metaforami, nýbrž vyjádřením nadpřirozené skutečnosti, kterou působí Boží moc v člověku. Ježíšovu morálku lze tedy v určitém smyslu chápat jako následování, napodobování a sjednocování s Kristem, z čehož právě následování Krista je jejím nejhlubším a bytostným základem. Nestačí tedy pouze naslouchat a poslušně přijímat přikázání, ale je třeba zajít více do hloubky a sdílet s Ježíšem jeho život a úděl. Morální jednání tím pádem člověka zavazuje k tomu, aby veškeré jeho skutky vedly ke sjednocení s Kristem. Tím lze dosáhnout vrcholu svého bytí, čili dokonalosti. Matouš ve svém evangeliu v rámci Ježíšovy poslední velké řeči líčí překvapující podobenství (Mt 25,31 – 46). Lidé v něm nejsou posuzováni podle svého vyznání víry, ale podle svého jednání ve vztahu k chudým, nemocným a bezbranným. Z výroku Mt 7,21 – 23 vyplývá, že do království nebeského nevejde každý, kdo Ježíšovi říká Pane, ale jen ten, kdo činí vůli jeho nebeského Otce. Ježíšův výrok „strom se pozná po ovoci“ (Mt 12,33) není výsledkem morálního apelu, ale základního zakotvení celého společenství a celé osobnosti. Matouš takové zakotvení spojuje s vírou (Mt 9,2) a tím šanci k návratu ke klasickému dogmatickému výkladu.

3.2.4. POVAHA EVANGELIÍ.

Pod pojmem evangelium si většina lidí představí jednu ze čtyř novozákonních knih, pojmenovaných podle evangelistů Marka, Matouše, Lukáše a Jana, které vyprávějí o životě a působení Ježíše Krista. Není bez zajímavosti, že řecké slovo euangelion najdeme už v Homérově Odyseji, kde má ovšem význam “odměna za dobrou zprávu”. Tento výraz byl později užíván i v souvislosti s poselstvími o vítězství v bitvách, obecně řečeno poselstvími radostnými. Východiskem pro jeho užití v Novém zákoně byl však bezpochyby Starý zákon. V této souvislosti se nabízí otázka, proč existují čtyři evangelia, již vzhledem k tomu, že obsahují mnoho stejných příběhů a tři z nich (kromě Janova evangelia, které má vlastní pojetí a v němž Ježíš reprezentuje samotného Boha) líčí Ježíšův život z přibližně stejného úhlu pohledu. Nejpřesvědčivější odpovědí je zřejmě v tomto smyslu skutečnost, že prezentují snahu vytvořit teologické spisy, které zachycují skutečné události z Ježíšova života ve snaze deklarovat ho jako Mesiáše, Pána a Spasitele světa ve shodě s proroctvími textů Starého zákona a tím dokumentují teologické vize svých tvůrců. Žádný jejich výklad pak nelze označit jako jediný adekvátní nebo správný. Sama jejich podstata je sice totožná, ale to, čím je tvořena, je interpretačně variabilní.

Evangelia nejsou Ježíšovými životopisy, ale výklad o Ježíšově osobě a o jeho působení. Jednotlivé události v nich nejsou líčeny samoúčelně, představují alegorické prostředky sdělení obsahující podstatu Ježíšova učení, je tedy nutno vnímat nikoliv to, co popisují, nýbrž co znázorňují. Na první pohled epizodní “příhody ze života” tak nabývají klíčového postavení. U nezdánlivě komplikovaných podobenství pak tyto konkrétní příběhy napomáhají jejich snadnějšímu pochopení. Jestliže pokládáme tyto spisy za dějepisné, musíme stále mít na mysli, jakou povahu evangelia mají. Specifická zvláštnost evangelíí se liší od historického jádra tradice. Je třeba si zároveň uvědomit, že jejich sepsání bylo iniciováno vírou. Jsou symbolickými, metaforickými příběhy, jež tlumočí podstatu Ježíšova učení. Evangelisté nepopisují a ani nedefinují Ježíšovu osobu. Pokud chtějí něco o Ježíšovi říci, dělají to svým způsobem; líčí příslušnou epizodu. Ozřejmují Ježíšovu nekompromisnost tam, kde šlo o zpřítomnění Boží dobroty a lásky, hovoří o tom, jak Ježíš stoloval spolu s celníky a hříšníky, jak Ježíš nebo jak uzdravoval v sobotu atd., a takto je nutno evangelíím rozumět.²²

²² Heller, J. Jak porozumět Bibli. s. 146

3.2.5. DAR SYNA A JEHO MORÁLNÍ DŮSLEDKY.

Podle Jana Syn přišel, protože byl poslán od Otce; stále přichází, jak nám neustále vysvětluje Duch (J 16,13); od svého prvního příchodu je syn veden touhou se připojit k člověku, aby mu pomohl překonat samotu; člověk ho potřebuje, i když o tom neví. Přijetí jeho příchodu přináší spásu.²³ Do lidského života pak Ježíšova přítomnost uvádí nový řád jako plod nezištného Božího daru, jenž je produktem láskyplné Boží svrchovanosti, jež se zjevila v příchodu Božího vyslance. Jediné, co lidé musejí udělat, aby z něj měli užitek, je pak přijít k němu, věřit v něj a následovat ho. Tento Boží dar má svůj počátek ve stvoření, je nabídkou dokonalého a nekonečného společenství života s Bohem a zároveň i pozváním k jeho přijetí, k němuž se připojuje i odpuštění.

Vedle Ježíšových slov je normou také všechno, co dělá: vůle sloužit [... dal jsem vám příklad ...]; obětování vlastního života [... dát život za své přátele ...] opírajíce se o předchozí příkázání [... abyste se milovali, jak jsem já miloval vás...]. Ve smyslu své autority činí Ježíš své chování základem morální povinnosti, kritériem volby; jeho chování je příkladem k následování.²⁴ Samotný dar Syna pak nelze chápat pouze jako Kristovo sebedarování na kříži, ale celek jeho života a působení jako takový.

Antropologický a zároveň soteriologický nový stav mění i způsob chování; člověk se zřiká sebe a připojuje se k Ježíši; opouští iluzi soběstačnosti a uznává svou slepotu, potřebu Ježíše, který je světlo. S vírou je spojena láska k bratřím, která je konkrétně začleněna do Ježíšova tajemství, a má původ v Otcově lásce. V úhrnu je janovská Láska radikální etikou lásky, jejímž vzorem je dar Ježíšova života a rodí se ve víře. Tato Láska, jako celá biblická etika je příkázáním, učením, Tórou.²⁵ Bůh je v Ježíši Kristu s lidmi, vstupuje do jejich života jako živá přítomnost a blízkost Boží, která je má naplňovat novou nadějí. Věčnost tímto způsobem vstupuje do času, jímž je vytyčen život lidí na Zemi, a dochází tak k maximální míře naplnění. Dějiny záchrany člověka, tedy dějiny spásy vrcholí v Ježíši Kristu a mají v něm svůj svrchovaný význam. Naplnění Božího času se zároveň stává výzvou k obrácení, které je především plodem milosti.

²³ PBK. Bible a morálka. s. 64

²⁴ tamtéž. s. 86-87

²⁵ tamtéž. s. 67

3.2.6. DESATERO.

V jistém smyslu lze Desatero chápat jako určitý druh nápovědy a orientace pro různé situace v lidském životě, tedy jakousi směrnici pro způsob života lidí na tomto světě, resp. konkretizaci Božích zásad do lidské situace. Vymezuje základní mezilidské vztahy a proto je v rámci evropské kultury, a to i mimo okruh náboženství, často považováno za etické minimum. Jeho úkolem je kromě jiného zachraňovat člověka před destruktivní silou sobectví, nenávisti a lži a zároveň poukazovat na falešné jistoty, které člověka vždy pouze zklamou. Bůh chtěl tímto způsobem ukázat lidem posvátnost a trvalou platnost svého zákona. Podstatnou roli v tomto směru sehraje zejména dvojí přikázání lásky k Bohu a bližnímu, které jsou hlavními zásadami Desatera. Je to právě láska, na jejímž principu jsou všechna přikázání založena. Přitom je však třeba si uvědomit, že cesta ke konečnému cíli, tedy k Bohu, nespočívá jen v naplňování Desatera, ale, a to především, v následování Kristova zákona lásky.

Podle Starého zákona předal Bůh na hoře Sinaj Mojžíšovi dvě desky s přikázáními, s čímž souvisí i skutečnost, že Desatero bývá někdy rozdělováno na vztah k bohu (1. deska) a vztah k lidem (2. deska). Tato přikázání byla dána k ponaučení všem lidem a všemi lidmi mají být také přijata, což znamená, že všichni se podle nich mají řídit. Tato skutečnost se pak následkem toho pozitivně projeví v kvalitě jejich života.

V rámci úvah o Desateru je ovšem v neposlední řadě třeba vycházet také z toho, kdy a pro koho byly tyto Boží pokyny vydány. Byl to samotný Bůh, který je z milosti daroval Izraelskému národu poté, co ho vyvedl z Egypta, jako ukazatele cesty ke svobodnému životu. Projevil se zde tedy jako Bůh Zachránce, který jednak dokázal svůj nejlepší úmysl, jednak potom to, že má moc naplnit to, co slíbil. Výrazem vděčnosti člověka za tento Boží skutek pak má být poslušnost vůči těmto přikázáním, založená ovšem na absolutní dobrovolnosti. Desatero je základem etiky tóry. Desatero jako část zprávy o epifanii se přiznává k jeho božskému původu. Vztah Desatera a smlouvy nepředpokládá., že v dějinách Izraele skutečně existovalo nějakého uzavření smlouvy a že Desatero může platit za smluvní listinu, nebo smluvní text pro partnery. Navzdory na exegeticky sporných skutečnostech stále trvá, že Desatero je spatřováno v rámci teologie smlouvy, podle níž sám Hospodin hledal a založil zvláštní společenství s národem Izraele.²⁶

²⁶ Weber, H. Všeobecná morální teologie. s.30n.

3.2.6.1. CHARAKTER DESATERA.

Desatero je text, jehož význam pro křesťanskou tradici i její široké dějinně kulturní působení je nezpochybnitelný. Je pevně zakotveno v obecném povědomí a etablováno v kánonu látek, patřících k obecné vzdělanosti. Z hlediska literární formy se ovšem nejedná o homogenní text, což je v největší míře zřejmé v různé délce formulací u jednotlivých tezí. Nejednotnost navíc najdeme i v pozitivní či negativní formulaci požadavků. Jeho výjimečnost, zvláštní role a význam v kontextu Bible je přitom jednoznačná a dokládají to jak formální a kompoziční prostředky, tak intertextuální vztahy. Důležitá je také skutečnost, že Desatero neobsahuje pouze příkazy a zákazy, ale právě již v samotném počátku zde zaznívá pozitivní indikativní výrok, jenž má zjevující roli. Jednotlivé příkazy, resp. zákazy jsou pak dopady, resp. důsledky této úvodní teze a Bůh tímto proklamuje svou subjektivitu a autoritu. To je podstatné předznamenání smyslu celého Desatera. Mezi Bohem a osloveným lidem se utváří vztah, pro který platí určitá pravidla. Dochází rovněž k zobecnění, tedy potlačení kontinuálnosti a naopak ke zvýraznění typovosti, resp. paradigmatické platnosti zásad, které jsou v Desateru obsaženy. Právě díky těmto paradigmatickým rysům má Desatero v kontextu Písma mimořádný význam a jedním z velmi významných textů v rámci jeho správného pochopení a stalo se jedním z nejdůležitějších identifikačních textů s regulativní funkcí. A nic na tom nemění ani skutečnost, že v rámci historického vývoje mu bylo různými subjekty rozuměno různým způsobem. Vždy totiž nakonec došlo u všech ke shodě zásadního charakteru, a to že se jedná o autoritativní normu a široce platný zákon. V tomto ohledu zůstává Desatero mimořádné a výjimečné. Svým zasazením do biblických látek, stejně jako svou dikcí pak vyjadřuje svým způsobem určující pojetí pro biblickou teologii. V biblické tradici slouží nejen jako sumář, ale také jako programová preambule legislativních kompozic Tóry, čímž pádem musí kontextové okolnosti a kauzální souvislosti ustoupit do pozadí.

Lochman²⁷ si klade otázku, zda je křesťanská etika pod zorným úhlem Desatera a dochází k závěru, že pokud jde o základní zprostředkování specificky křesťanských hledisek, jsou s etikou Desatera skutečně spojena historická a aktuální nedorozumění a překážky a z toho též vyplývá řada otázek. V kapitole Ani zákonictví, ani libovůle Lochman rozebírá argumentaci, že Desatero je nadčasovým a povšechným zákonem, který se snaží lidský život zachytit v síti abstraktních ustanovení. Zastává se tedy moralisticko-legalistického pojetí člověka.

²⁷ Jan Milič Lochman Desatero/Směrovky ke svobodě 188 stran IBSN-13 97880171745

3.2.6.2. JAK CHÁPAT DESATERO.

Legalisticko-moralistické chápání Desatera je nepochopením, dokládá dál Lochman²⁸, a to ne teprve pod zorným úhlem Nového zákona, nýbrž už vzhledem ke skutečnému místu v životě (Sit-z_{im} Leben) Desatera samého. Upozorňuje též, že na základě bádání se Dekalog naprosto nesmí chápat jako obecně a nadčasové koncipovaný *kodex iuris moralis*. Podle Lochmana znamená Desatero deset zásad velkých svobod, ale dají se pochopit jen v souvislosti dějin vysvobození, která je pro ně směrodatná. Lochman však nesuspenduje či nediskvalifikuje poukazováním na legalisticko - moralistické nepochopení, které se v dějinách církve často praktikovalo, jakoby to byla orientační základna pro naši etiku.²⁹

Lochman považuje pojetí Desatera jako Magnu chartu biblické svobody.

„Já jsem tvůj Bůh; já jsem tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví“ (Ex 20,2).

*Dekalog se otevírá představením Božího jména. V tomto spojení Boha a vysvobození, svobody lidu a Boha, první věta vysvětluje základ a rozhodující intenci Desatera.*³⁰

Desatero je ovšem jen rámcovým zákonem, jeho přikázání nejdou do všech detailů. Vždy je třeba znovu zkoumat, jak v dané konkrétní situaci platí. Jsou však díky své srozumitelnosti jednodušší cestou než světské zákonodárství, v němž se obyčejný člověk zejména v současné době díky řadě neustále se měnících předpisů a novelizací jen stěží orientuje. Stačí jen přijmout za řídicí princip svého života Desatero a lásku dvou hlavních přikázání. A pouze tato zdánlivá maličkost pomůže člověku zorientovat se v každé situaci a posléze udělat to, co je správné. Stačí věřit v Boha, přijmout za učitele svého života Ježíše Krista a držet se v každé životní situaci jeho slova. Desatero je tedy v tomto smyslu možno chápat jako “zasvitnutí Boží dobroty”, která chce vést člověka ke svobodě a naplňování Boží vůle a zároveň i radostné poselství, že se přiblížilo Boží království. Nový zákon v této souvislosti hovoří o životě v milosti Boží, kterou si můžeme představit jako otevření se člověka působení Ducha Božího spojené s poznáváním sebe sama. Správnost této cesty se pak pozná podle toho, že je nesena duchem blahoslavenství a vede člověka od nesnášenlivosti k lásce, od horlivosti k jistotě a od prázdnoty k radosti. V tomto směru lze asi jen stěží zpochybnit, že se jedná o poselství nadčasové.

²⁸ Jan Milič Lochman Desatero/Směrovky ke svobodě 188 stran IBSN-13 97880171745

²⁹ Lochman, J. M. Desatero. Směrovky ke svobodě. 16 – 17.

³⁰ Tamtéž. s. 19n.

3.2.6.3. ODPOVĚDÍ JE NÁSLEDOVÁNÍ.

Následování Krista je v určitém smyslu možno chápat jako odmítání falešných hodnot, rozjímání o způsobu života i učení Ježíše Krista, ale především jako zaměřování celého svého života výhradně na Boha, který je jediným dobrem a cílem lidského života. Samotná horlivost však nestačí, je třeba, aby člověk na sobě pracoval a střízlivě zvážil vlastní síly a možnosti. Nejedná se také o tupé následování, musí být naplněno důvěrou v Ježíšovu svrchovanou autoritu.

Historicky vzato mělo slovo následování původně zcela prostý smysl - určití lidé se vzdali svého dosavadního každodenního života a šli s Ježíšem. Kromě tohoto vnějšího znaku zde však od samotného počátku byl i znak vnitřní, který lze charakterizovat jako novou orientaci existence, spočívající ve svěřeni se vůli druhého. A právě tato vnitřní proměna existence, v níž je vyjádřena i její trvalá možnost, je rozhodujícím faktorem, vlastním obsahem následování Krista. Následovat tedy v tomto smyslu znamená věřit. Takto pojaté následování Krista přitom nevyjadřuje pouze základní zákon vtělení Boha, ale ve stejné míře i skutečné zlidštění člověka do Božího lidství. Tím pádem se zviditelňuje bod, ve kterém se sjednocují víra a láska. Následování jako nedílná součást života ve víře pak nespočívá v nápodobě Krista ani v aplikaci modelových, předem postulovaných biblických situací, je naopak každodenní novou zkušeností ve vztahu mezi člověkem a Bohem, jinými slovy zkušeností víry na cestě do Božího království. Povolání k následování v tomto smyslu znamená povolání k životu ve vší jeho plnosti.

Lochman upozorňuje na důležitou věc: „První a také úvodní věta desatera má směrodatný význam, který je průběžně platný pro přikázání. Ale v širším a obsáhlejší smyslu i pro celou oblast teologické etiky, která není žádnou veličinou, ale je *odpovědí*, jako *následování*, neboť *etika je odpovědí víry. Ježíš tomu stejně porozuměl a zve k následování*“.³¹

Jaké je však bližší určení této odpovědi ve smyslu jejich postoje a zaměření? Lochman v této souvislosti podtrhuje slovo *vděčnost*. Je to ovšem málo srozumitelné. Jde o svobodnou vděčnost. Podle Lochmana svobodná vděčnost představuje tvůrčí potenci a též uvolňuje etickou energii. Nesporně vytváří atmosféru biblické etiky na jejich výšinách (119 žalm).³²

³¹ Tamtéž. s. 27.

³² Tamtéž. s. 30.

3.2.6.4. POJETÍ BIBLICKÉ SVOBODY.

Touha po svobodě, spojované často také s rovnoprávností a plnou lidskou důstojností je jedním z jednotlicích prvků lidského rodu již od pradávna. Teologické pojetí svobody na rozdíl od světského, resp. mimobiblického, kde hraje rozhodující roli pouze samotný člověk, vychází z biblického obrazu člověka, který je tvorem Božím a k Bohu směřuje. Jinými slovy svobodu lze v tomto smyslu interpretovat jako schopnost člověka jednat na základě své přirozenosti k Bohu, který je jeho posledním cílem. Svoboda je Boží dar člověku. Takto chápaná lidská svoboda předpokládá jednak uznání nejvyšší hodnoty - Boha - jako smyslu a cíle života, jednak dar Boží milosti, víry a lásky projevené stvořením. Má být podněcována niterným osobním přesvědčením a vést ke konání dobra, to znamená k Bohu. Svobodné jednání určují vnitřní důvody, nikoliv vnější příčiny, jež se pouze přihodily. Skutečnou svobodou je tedy duchovní svoboda, jež je vložena do srdce člověka a přináší mu uspokojení v jakýchkoliv podmínkách. Bůh očekává svobodné přitakání člověka, spojené s vděčností za Stvořitelovu dobrotu, jež by se mělo uskutečňovat jeho životem, vycházejícím z poznání Boha. Člověk přitom musí sám objevit určení svého poslání a svobodně si vyhledat cestu, jak ho uskutečnit, resp. naplnit. Svoboda, kterou lze z tohoto pohledu chápat jako prostor pro konání dobra, je sice omezována tělesností, ta je však zároveň jejím nástrojem.

Zatímco ve Starém zákoně byl partnerem Hospodina všechen lid, v Novém zákoně se odpovědnost přesunula na rozhodnutí jednotlivce, který může svobodně uvěřit Kristu a stát se jeho učedníkem. Právě v osobě Ježíše Krista totiž přichází záchránce, aby vysvobodil lid z jeho hříchů. V přijetí této záchrany, zasazené do konkrétních životních okolností, je pak spatřována svoboda člověka, samozřejmě stále se zřetelem na existenci milujícího Boha a milovaného bližního, bez nichž pravá svoboda není možná.

Biblické pojetí svobody se od pojetí liberalisticky-optimistického liší tím, že si je vědomí ohrožení lidské svobody vědomo. Biblické pojetí svobody je realističtější, píše Lochman: „Bible si cení svobodu vysoko a je si vědoma kriticky i ohrožení. Svobodu je možné ztratit a je možné ji pokládat za zneklidňující a nepřehlednou, a ohlížet se po navyklých, pevných rádech a zákonitostech, jak to chápali Galaťané. Boží lid byl na poušti právě vystaven takové zkoušce. Nejprve svobodu získal, pak ji okusil, a už je nejistý, zda se svoboda vlastně vyplatí. Svoboda s sebou přináší rizika a nároky.“

3.2.6.5. ZLATÝ BÝK.

Zlatého býka, často nazývaného také zlaté tele, lze považovat za symbol modloslužebnictví. Byl vytvořen v době, kdy Mojžíš pobýval na hoře Sinaj a během jeho dlouhé nepřítomnosti si lid na jeho bratru Áronovi vyžádal hmatatelného Boha, tedy modlu, zhotovenou podle vzoru egyptského Apise, která je měla vést do zaslíbené země. Život těch, kteří po této modle toužili, však neměl dlouhého trvání, protože byli po jeho návratu Mojžíšem označeni jako nevěrní a následně pobiti. V obecné rovině došlo k porušení uzavřené smlouvy s Bohem, která byla tímto anulována. Z etického hlediska je důležité si v tomto směru uvědomit, že tehdejšímu izraelskému lidu nešlo o to, Hospodina vymazat ze své mysli, o čemž svědčí i provolávání slávy Bohu při tanci kolem zlatého býčka, potřebovali pouze hmatatelný důkaz jeho existence ve chvílích, kdy jim ho ten, který je vedl, tedy Mojžíš, nemohl vzhledem ke své nepřítomnosti poskytnout. S tím souvisí i skutečnost, že byl vyroben ze zlata, tedy drahocenného materiálu, jenž měl dokumentovat vzácnost Boha jako takového a velkou hodnotu, kterou Bůh pro jeho lid představoval. Přesto za tohle očividné selhání následoval tvrdý trest.

Svým způsobem lze říct, že zlatý býček se stal symbolem všeho, co lidé uctívají, co by však uctívat neměli, jinými slovy falešného náboženství. A to i přesto, že evokuje kromě jiného zejména mladost, sílu a sexualitu, tedy v rámci lidských představ veskrze pozitivní entity. Každopádně je však produktem falešných představ o Bohu, z morálního hlediska především v době svého vzniku zcela neakceptovatelných.

Izrael byl ve svých dějinách stále zasahován různými kulty. V prostředí, v kterém pobývali, vládli zbožštělí panovníci. Izrael se musí též vypořádávat s modlářstvím. A to neplatí, píše Lochman jen pro lid Staré smlouvy, ale i pro lid Nové smlouvy. Modlářství je jistě primárně kategorie náboženské fenomenologie a všude se může uplatnit jeho základní tendence vyzdvihovat a absolutizovat nějaký jen nebo potenci přírody a kultury na poslední, orientující veličinu dávající všemu smysl.³³

3.2.7. BIBLICKÁ KRITÉRIA NA NALEZENÍ AKTUÁLNÍCH ŘEŠENÍ SOUČASNÝCH PROBLÉMŮ.

Každý člověk je v dnešní době prakticky neustále konfrontován s řadou více či méně závažných problémů, jejichž řešení je mnohdy nad síly jedince, často zmítaného vnějším i

³³ Tamtéž. s. 39.

vnitřním zmatkem, pramenícím ze zdánlivé ztráty platnosti určitých dřívějších neochvějných jistot a hledajícího pomoc v podobě základních orientačních bodů svého směřování. Nabízí se tedy otázka, zda právě Písmo může být v rámci morální teologie jedním z těchto milníků, jinak řečeno, zda Bible dokáže i v současné době dávat dostačující a komplexní odpovědi tváří v tvář všem novým, moderním fenoménům, na které lidstvo v celé komplexnosti naráží. Které z hlavních zásad a směrů jsou i dnes základem morální reflexe a jaké morální důsledky z nich vyplývají?

Je zřejmé, že šíře a složitost vzhledem k prohlubující se globalizaci dnes již celosvětových témat, souvisejících s neustálým rozvojem vědy a výzkumu, s pokusy o ovládnutí kosmického prostoru, s otázkami imigrace, nerovného rozdělování bohatství, postupného úbytku přírodních zdrojů, znečišťování ovzduší a řadou dalších faktorů vyžaduje v rámci teologické morálky vytvoření a zejména definování metodologických kritérií, umožňujících odvolávání se na Písmo svaté, která by, vycházejíce z něj, pomáhala při pokusech o objasnění nezřídka obtížné morální volby při zachování kategorie kontinuity a celkové soudržnosti argumentace. V tomto smyslu je třeba při zachování východisek obsažených ve Starém a Novém zákonu včetně jejich kontinuity začlenit biblické podklady do určitého celku s odvoláním se na úsudek teologické reflexe a pokusit se tímto způsobem zamezit šířícímu se pokušení odsouvat Písmo více či méně do pozadí.

Jedním z biblických kritérií k nalezení aktuálních problémů dnešní doby je *Zákon Boží* (Desatero), který Ježíš přednáší s výkladem. Např. přikázání nezabiješ. „Ale já vám říkám, každý, kdo se na svého bratra hněvá, propadne soudu, kdo snižuje svého bratra, bude vydán radě; kdo svého bratra zatracuje, propadne ohnivému peklu.“ (Mt 5,22) A dále o cizoložství: „Slyšeli jste, že bylo řečeno: „Nezcižoložíš.“ Já však vám pravím, že každý, kdo hledí na ženu chtivě, již s ní zcižoložil ve svém srdci.“ (Mt 5, 27 - 28) Tyto problémy patří mezi hlavní problémy dnešní doby. Většina problémů dnešní doby se právě točí kolem pátého a šestého přikázání. Nabízí se otázka, jak nalézt řešení těchto problémů dnešní doby?

3.3. ČLENĚNÍ NA ZÁKLADNÍ A SPECIFICKÁ KRITÉRIA.

Prvním základním kritériem je shoda s biblickým pojetím lidské bytosti. Jeho novost spočívá v tom, že asimiluje lidský podíl a přetváří ho ve světle zjevení, které vrcholí v Kristu a nabízí nám tak autentickou životní cestu. Desatero, i když je hlavní osou Písma svatého nemá být chápáno jako zákon, ale jako dar. Nyní uvedu dva příklady, jak Desatero (Sinajský Zákon) otevírá morální horizont. Těmito dvěma hodnotami jsou život a manželství.

a) Život

„Nezabiješ“ (Ex 20,13; Dt 4,17) „Ježíš tady rozšiřuje jen okruh toho, čeho je třeba se vyvarovat: nezraňovat svého bratra hněvem nebo urážkou. Je velice snadné zabít to, co je v člověku to nejcennější a navíc bez použití zbraně. Pouze slovy, čili jazykem. Smrtící zbraní se může stát jazyk, ale i nenávisť.“³⁴

b) Manželství

„Nezcizoložíš“ (Ex 20,14; Dt 5,18) Původně přikázání sledovalo společenský cíl: zajistit stabilitu rodiny. Tento cíl má i dnes. Rodina je základní buňkou celé společnosti. Všechn hřích začíná uvnitř v mysli člověka. Nejprve člověk na něco pomyslí, pak se mu to zalíbí a nakonec zjistí, že potom touží až tak moc, že to musí mít. Tento postup se týká jakéhokoliv smilstva. V tomto konkrétním případě - smilstva. A právě před tímto Ježíš varuje, když říká, že ten, kdo pohledí na ženu se žádostivostí, už s ní zcizoložil ve svém srdci (protože už v mysli si to představuje, jak by se s ní vyspal). Z nevěry pramení spousta dalších problémů celé společnosti. Není to o tom, že by tohle přikázání bylo to hlavní, ale týká se rodiny, která je základem státu i církve (celé společnosti). Z nevěry potom vyplývají rozvody na které nejvíc doplácí nevinné děti a mají potom různé nemoci (třeba i psychického rázu). Dále tu Ježíš poukazuje na neplatnost rozlukových lístků (mimo případ smilstva), protože jinak uvádí ženu do cizoložství. Vždyť už při uzavírání manželství si slibují, že spolu ponese dobré i zlé až do smrti a ne jenom to dobré, jak si to někdo tak vykládá. Nakonec děti z rodin, které spolu chtějí nést jenom to dobré, jsou nejproblémovější ve škole i ve společnosti. Nemají dobrý příklad a rodiče se jim nevěnují, protože mají jiné zájmy, tak se nakonec chytanou špatné party a další průběh je tragický.

3.4. ÚČEL A CÍL KNIHY „BIBLE A MORÁLKA“.

Dokument “Bible a morálka” se pokouší, s ohledem na stále sofistikovanější interdisciplinární přístupy týkající se hledání odpovědí na zásadní otázky naší doby, stát se alespoň zárodkem další reflexe vztahující se k lidské bytosti jako takové, stejně jako k morálním problémům v individuální i kolektivní rovině a zároveň otevírat určitou perspektivu do budoucna. Vychází z Písma svatého a tím pádem nabízí pohled na morálku, jež je jeho hlavním tématem, z hlediska Božího, nikoliv z hlediska člověka. Tento originální prvek ho zřetelně odlišuje od přirozené morálky, která je založena v první řadě na rozumu. Toto pojetí morálky náleží do duchovního

³⁴ PBK.. Bible a morálka. str. 116

horizontu a u člověka může vyvolat potřebu přeformulování vlastního pohledu na realitu, brání uzavírání se do sebe sama a vede k aktivnímu hledání jediné správné cesty. V rámci Desatera se pak soustředí spíše na oblast programovou než na konkrétní zákazy a příkazy, což je v souladu s Ježíšovým Horským kázáním. Právě výše zmíněný přístup pak zvyšuje přitažlivost tohoto pohledu pro většinu našich současníků. Systematickým způsobem rovněž prezentuje všeobecná a specifická kritéria pro uchopení aktuálních otázek týkajících se morálky, která vycházejí ze samotné Bible a k nimž přistupuje ve zcela jiném duchu, než je obvyklé. Křesťanskou morálku tak ukazuje v celé její mnohotvárnosti a nepřeborném množství jejích podob a umožňuje její snazší pochopení v oblasti jejích pozitivních aspektů. Spoléhá přitom zároveň na popularizaci v rámci předkládání “zjevené morálky” v celé šíři biblického kontextu, aniž ovšem upouští od jasného prezentování práv a povinností člověka, které se samozřejmě bez jistých příkazů a zákazů obejít nemohou. Z hlediska perspektivy pro budoucnost se pak snaží usnadnit směřování zejména mladé generace k životu ve víře, k odpovědnému užívání svobody a její vedení po cestě pravého štěstí vedoucí k cíli za hranicemi tohoto světa. Zdůrazňuje přitom, že biblickou morálku nelze nikomu ukládat, je ovšem třeba ji nabízet jako smysluplnou alternativu.

Účelem knihy „Bible a morálka“ je ukázat dnešním lidem, jak je křesťanská morálka hluboká a krásná. Je především nesobecká, založená na vzájemné lásce a toleranci. Že i v dnešní době lze žít šťastný a spokojený život, i když člověk nemá všechno, co by chtěl mít. Cílem knihy „Bible a morálka“ je seznámit lidi dnešní doby s tím, že člověk, který skutečně rozjímá Písmo svaté a podle toho také skutečně žije. Dodržuje přirozenou morálku, která je Bohem vryta v jeho srdci je daleko svobodnější než člověk, který všechny tyto věci odmítá.

3.4.1. POKYNY A NORMY SPRÁVNÉHO CHOVÁNÍ PRO KŘEŠŤANY.

Normou správného chování pro křesťany je Desatero, které Bůh dal člověku z lásky. Další pokyny jsou napsány v Bibli (v Písmu svatém). Když je člověk bude dodržovat, osvobodí se od všech stvořených věcí a přilne ke svému Stvořiteli a Pánu a stane se skutečně svobodným člověkem. Člověk nemá sloužit věcem, ale věci mají sloužit člověku.

Člověk touží po štěstí, chce dosáhnout plně spokojeného života. Taková touha a přání člověka je zakořeněna v jeho srdci, ale jak ji naplnit? Cesta ke štěstí a k plně spokojenému životu je závislé také na lidském chování. Ovšem, člověk není sám, je společenskou bytostí, pohybuje se mezi mnoha lidmi. Ale s některými lidmi a kolektivy se dostává do konfliktu a do situací,

kteří ho mohou dostat do velkých problémů. A ty často musí třeba i ihned řešit, umět si poradit s mnoha druhy projevů násilí, které mají svou příčinu. Také leží v představách lidí o štěstí a spokojenosti, dosažení spokojeného života. Otázka je, jaká měřítko lidé k pojmům jako je „štěstí“ a „spokojený život“ přikládají. Někteří lidé se touží obklopovat materiálními statky, neumí si představit své štěstí bez peněz, bez styků s vlivnými lidmi a obchodů, které mu přinášejí další a další bohatství. To je jeho měřítko štěstí a nabytí plně spokojeného života. Jenže tento způsob života, byť je maximálně naplněn jeho představou o štěstí a spokojeném životě, může být (a často je) dočasný. A když se jeho svět, jak ho vnímal, najednou zhroutí, změní se jeho názor, co je štěstí a plně spokojený život? Někteří lidé, v kterých neuhaslá zcela jiskra přirozeného lidství, budou hledat cestu k naplnění touhy po štěstí a i přes to, že se jejich život změnil, začnou hledat i cesty k dosažení spokojeného života a cesty k druhým lidem, kteří ho nyní, v jejich novém způsobu života, budou obklopovat, vyznávat své představy a projevat se skutky i chováním.

Odkud však berou lidé ideje, podle kterých se řídí a směřují ke štěstí a plně spokojenému životu? Hovoříme-li o křesťanech, pak mají široké pole působnosti, jak se dopídit k odpovědím na základní otázky, které si v průběhu hledání cest ke štěstí a plně spokojenému životu naléhavě kladou. Ve střetu s okolním světem, který křesťanské normy neuznává, nebo i kdyby je uznával, nemusí chápat či přijímat jejich obsah, se otázky a odpovědi o sebe třou a prolínají, některé na první pohled vyhlížejí lákavě, jiné jsou nepřijatelné, ale křesťan dříve nebo později začne chápat, že musí proniknout do tajemství cesty za štěstím a za plně spokojeným životem hlouběji.

Cest k Písmu svatému je velmi mnoho. Každý má svou osobitou cestu. Někdo sáhne po Písmu svatém proto, že to považuje za součást základního vzdělání člověka, jiný zase proto, že byl veden Duchem (nebo jak tomu třeba on sám říká: „něco mne k tomu táhlo“) a pak najednou zjistí, že ta kniha k němu promlouvá. Jako by ty situace nastaly i v jeho životě.

Sáhne hned po Písmu? Na knižním trhu je mnoho literatury s velmi lákavými názvy, které vytvářejí představu, že by ho mohla na cestu přivést. Je snazší přečíst takovou knihu, která nevyžaduje k přečtení mnoho času, čte se snadno, s některými názory autora nebo autorů nabízející „recepty na štěstí“ a vycházejí z reality života, může souhlasit a dokonce si některé myšlenky začne podtrhávat. To by také mohla být cesta, jenže ke štěstí a naplněnému životu nevede. Nanejvýš může, pokud má tu schopnost, ovlivnit chování druhých lidí, zmírnit konfliktní chování svého okolí. Může ovládnout strategii svého chování vůči ostatním. Ale v hloubi duše cítí prázdnotu. Blaženost, kterou by měl pocítit, se nedostavuje. Jen úleva. Ne

pro každého člověka, byť je křesťanem a přiznává se k jeho normám, je snadné k Písmu sáhnout. Vždyť i v této době, (v které se projevuje zvláště silné odmítání norem a závazků a příkázání v nitru člověka) je stejně silná touha k dosažení štěstí, ale spolu s neomezenou svobodou, tedy přesvědčením, že lze jednat podle svých rozmarů, bez omezování s jakýmkoliv normami. Pro některé lidi je taková bezmezná volnost pro dosažení pravého štěstí přímo podstatná.³⁵

A tato mentalita, takový přístup k životu vyžaduje, aby se člověk rozhodl svobodně a autonomně pro to, co považuje za správné a za přijatelné. V tomto případě ale soubor norem v Písmu, jeho rozvíjení v Tradici a církevní magisterium, které tyto normy vykládá a aktualizuje, připadají na cestě za štěstím jako překážky, od nichž je třeba se osvobodit.³⁶

Dnešní člověk nemá mnoho času a možností, aby se oddal studiu Písma svatého. Je známo, že lidem chybí soustředěnost a vůle číst dlouhé a složité texty, nad kterými musí přemýšlet. Ke čtení a studiu hledá ty nejsnadnější cesty, aby co nejrychleji pochopil a uchopil materii, kterou potřebuje ke zvládnutí pracovních problémů. A pokud tak činí dlouhodobě, připravuje se o schopnost číst text (a dokonce jemu i naslouchat).. A tak si člověk, který drží v ruce Písmo svaté, neumí srovnat svou současnou situaci s těmi, s kterými se biblické spisy zabírají.

Díky minulým, ale možná i současným, nesprávně kritickým přístupům k Bibli, které zaujímal i lidé, kterým veřejnost naslouchala a naslouchá, vyvolává v lidech silně skeptické postoje a názory, zda je Bible schopná reflektovat současný svět.

Lidstvo je čím dál více konfrontováno s vážnými morálními problémy. Jednak tím, že je před lidstvo staví nejrůznější a stále vznikající nové vědní obory, evropské právo, které evropské státy jako členové Evropské unie jsou povinni pod sankcí implementovat do svých národních právních řádů, je to i problematika globalizace světa. Myslí si však věřící právem, že „naše jistoty“ jakoby už neplatily?

Současná světová situace nás staví před mnoho témat, která se stále rozšiřují. Kromě těch, které jsou taxativně jmenovány jako obecné, jsou to problémy sexuální výchovy dětí od věku 5 let, genderová agenda, otázky eutanazie a propotrátová politika, ale také směry sociální politiky a problém stárnutí evropských společností. Na první pohled lze vnímat takovou problematiku jako okruh otázek, které občas někdo začne komentovat, ale je třeba je vidět z hlediska i jednotlivců, nikoliv skupin.

³⁵ PBK. Bible a morálka. str. 7

³⁶ PBK. Bible a morálka. str. 7

Zdá se, že Písmo svaté pod tíhou těchto problémů jde stranou. Hledají se a také nacházejí teze a doktríny, ze kterých vycházejí různé politické směry k řešení těchto problémů. Ty se ovšem mezi sebou konfrontují, a tak se obecně jeví, že řešení je jen časově omezené. Velkou roli hraje i ekonomika, a tak se setkáváme v médiích s výroky různě zaměřených ekonomů, které nahlízejí na tyto lidské problémy z hlediska ekonomických zákonů. Nelze je však do důsledku zavrhovat. Spíš, podle mého názoru, je třeba jim naslouchat a současně je posuzovat z pohledu na možnosti dosahování cílů, které jsou naznačeny v této práci: dosažení štěstí a plně spokojeného života. A samozřejmě s tím se projevuje i otázka dosahování životního standardu pro každého jednotlivce a takové sociální skupiny, jako je například rodina. Takové návrhy na řešení globálních problémů, ale také i problémů jednotlivců, přináší ve svých projevech i současný papež František, kterým je třeba věnovat pozornost, a to i ze strany nevěřících.

Dalším pramenem k posuzování řešení globálního problému jsou výroky politologů z nejrůznějších koutů světa. Ti sledují chování politických uskupení s větším nebo menším vlivem, kteří ovlivňují i politické a morální postoje občanů, kteří čím dál více pocítují nutnost prosazovat své názory na dosažení štěstí a plně spokojeného života, ovšem politickým tlakem na rozhodující činitele.

Podle mého názoru je nutné však myslet na všechny křesťany, nikoliv se pouze soustředit na křesťany žijící a působící v naší zemi. Takový rozšířený pohled slouží k tomu, aby si člověk, který ze svého pohledu posuzuje celkovou světovou situaci, uvědomoval, že všichni křesťané stojí před těmito problémy, žijí v nejrůznějších oblastech světa v nejrůznější situaci, je na ně činěn tlak nejen ze strany politiky, ale ze strany jinověrců a jejich pronásledování je velkým problémem, jehož vnímání je projevem solidarity s trpícími, a také uvědomění si, že křesťanství i křesťané jsou také stranou ideové konfrontace v současném světě.³⁷

3.4.2. PÍSMO SVATÉ JAKO PRAMEN ZJEVENÍ.

Promyšlení otázky „Písmo svaté jako pramen zjevení“ je nejlépe opřít o věroučnou konstituci Dei verbum.³⁸ V kapitole 4, čl. 14 Starý zákon, Dějiny spásy v knihách Starého zákona je stanoveno:

³⁷ Waldenfens, H. Kontextová fundamentální teologie. Nárok proti odporu. Kapitola 1. Křesťanství a jiná náboženství. str. 50 - 56

³⁸ Věřoučná konstituce o Božím zjevení. Dei verbum.

14 *Milující Bůh, když měl na mysli a pečlivě připravoval spásu všeho lidstva, vyvolil si v jedinečném plánu národ, aby mu svěřil svá zaslíbení. Uzavřel totiž smlouvu s Abrahámem (srov. Gn 15,18) a prostřednictvím Mojžíše s izraelským lidem (srov. Ex 24,8). Národu, který si tak získal, se zjevil slovy i skutky jako jediný pravý a živý Bůh, aby Izrael mluvil ústy proroků, chápal stále hlouběji a jasněji a aby je dále rozšiřoval mezi pohany (srov. Ž 21,28-29; 95,1-3; Iz 2,1-4; Jer 3,17). Plán spásy, který autoři posvátných knih předpověděli, vylíčili a vyložili, je obsažen v knihách Starého zákona jako pravé Boží slovo. Proto si tyto Bohem inspirované knihy zachovávají trvalou hodnotu: „Všechno, co kdysi bylo napsáno, bylo napsáno k našemu poučení, abychom z Písma čerpali vytrvalost a povzbuzení, a tak měli naději“ (Řím 15,4).“*

Volnou interpretací, ve smyslu této práce, považuji za klíčové, že [... Bůh připravoval spásu všeho lidstva ...], protože tak můžeme nalézt odpověď na otázku, zda Písmo svaté je stálým platným východiskem k hledání, člověka jako jedince, lidí jako skupiny a národa či národů, cesty ke štěstí a plnému životu. Tento svůj spásný plán Bůh svěřil svému vyvolenému národu, kterému se [... zjevil slovy a skutky jako jediný pravý a živý Bůh, aby Izrael mluvil ústy proroků ...]. Dále je důležité chápat, že [...plán spásy, kteří autoři posvátných knih předpověděli, vylíčili a vyložili, jsou obsaženy v knihách Starého zákona jako pravé Boží slovo ...].

Kapitola 4, čl. 15 a 16, Význam Starého zákona pro křesťany vysvětluje, k čemu byl Plán spásy připravován.

15 *Plán spásy ve Starém zákoně byl zaměřen především k tomu, aby připravoval, prorocky ohlašoval (srov. Lk 24,44; Jan 5,39; 1 Petr 1,10) a různými předobrazy naznačoval (srov. 1 Kor 10,11) příchod Krista, vykupitele světa, a příchod mesiášského království. Úměrně ke stavu lidstva před obdobím spásy obnovené Kristem zpřístupňují knihy Starého zákona všem poznání Boha i člověka a ukazují, jakými způsoby jedná spravedlivý a milosrdný Bůh s lidmi. Tyto knihy sice obsahují též věci nedokonalé a dočasné, přece však ukazují skutečný Boží výchovný způsob. (1)((1/Srov. Pius XI., enc). S palčivou starostí, 14.3.1937: AAS 29 (1937), 151.)) Vyjadřují živý cit vůči Bohu, jsou v nich uloženy vznešené nauky o Bohu, spasitelná moudrost o životě člověka i podivuhodné poklady modliteb, je v nich konečně ukryto tajemství naší spásy. Proto je mají věřící křesťané přijímat s úctou.*

Dostupná z: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651118_dei-verbum_cs.html [cit.: 01. 21.2015].

16 *Bůh, který inspiroval knihy obojího Zákona a je jejich původcem, moudře ustanovil, aby byl Nový zákon ukryt ve Starém a Starý aby byl zjevný v Novém. (2)((2/Srov. sv. Augustin, Quaest. in Hept. 2, 73: PL 34, 623.)) Neboť ačkoli Kristus svou krví založil novou úmluvu (srov. Lk 22,20; 1 Kor 11,25), přesto knihy Starého zákona, převzaté jako celek do hlásání evangelia, (3)((3/Srov. sv. Irenej, Adv. Haer. III, 21, 3: PG 7, 950; (= 25, I: Harvey 2, 115). Sv. Cyril Jeruz., Catech. 4, 35: PG 33, 497. Theodor z Mops., In Soph. 1, 4-6: PG 66, 452D-453A.)) nabývají a ukazují svůj plný smysl v Novém zákoně (srov. Mt 5,17; Lk 24,27; Řím 16,25-26; 2 Kor 3,14-16) a zároveň Nový zákon objasňují a vysvětlují.*

Skoblík³⁹, ve svém díle „Fundamentální morálka“, v kapitole „4.3.1. Písmo“ říká, a svým způsobem potvrzuje, že „Bible obsahuje místa principiálního i normativního charakteru, lze je však chápat spíše jako naléhavou výzvu než jako skutečný zákon. Střed mezi nezávazností a rigidností spatřuje současné bádání v myšlence tzv. etického modelu, který zavazuje, ale ohebně, je normativní i flexibilní, umožňuje samostatnou úvahu o aplikaci příslušného požadavku.“

Zajímavá diskuse v souvislosti s promyšlením tématu této práce, stále probíhá. Zjevení se připojuje k mravním pravdám, poznatelným rozumem, něco navíc, nebo zda jsou obě oblasti obsahově totožné. Skoblík označuje dvě reprezentativní koncepce: autonomní etiku a etiku víry, přičemž autonomní etika přiznává biblickému étosu v rámci tzv. světského étosu (pozemských záležitostí) důležitých vliv na rozumové dílo křesťanské etiky, nikoliv však obsahové doplnění látky. Etika víry, říká Skoblík, „jako druhá reprezentativní koncepce, upozorňuje na to, že příklady cností, které jsou obdivovány v Písmu, jsou realizovatelné pouze jako odpověď světu, viděnému v Kristově světle, a díle pokračuje ve své úvaze, že v protikladu ušlechtilému humanizmu stojí *caritas* jako odpověď na krásu Božího obrazu, určeného k věčnému společenství s Bohem (D.V. Hildebrant)“.

*Podle Antonína Vřešťála poměr mezi Bohem Stvořitelem a člověkem, tvorem rozumným, nutně toho vyžaduje, aby člověk život svůj mravní uspořádal dle řádu Bohem mu stanoveného. Nemůže člověk jinak cíle svého (blaženosti své) dosíci, leč plněním povinností mu uložených, a to povinností k Bohu, k sobě, k bližnímu. Výklad o těchto povinnostech lidských nazýváme mravoukou po případě mravovědou čili etikou. Mravouka jest tedy podstatnou částí našeho (a každého) náboženství.“*⁴⁰

³⁹ Jiří Skoblík Přehled Křesťanské etiky, Karolinum 1997 IBSN 80-7184-357-1, 319 stran

⁴⁰ Vřešťál, A. Katolická mravouka, SV. 1. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1909. s.3

Klíčové pojmy, s kterými autor ve svém díle pracuje, jsou: Bůh Stvořitel, člověk – tvor – tvor rozumný, nutnost, mravní život, Bohem stanovený řád, cíl – blaženost, plnění uložených povinností, výklad o povinnostech – mravouka. Některé z těchto termínů se opírají o Boží zjevení, ale jiné vycházejí z filozofické spekulace, která je v rozporu s tím, co nám předkládá „Písmo, a těmi jsou: nutnost – cíl blaženost, plnění uložených povinností.

3. 4. 3. JAKÁ JE HODNOTA A VÝZNAM INSPIROVANÉHO TEXTU V NAŠÍ DOBĚ?

Na morální vědomí mnoha jednotlivců i sociálních skupin má vliv rychlá proměna v etických volbách. Vlivy, které rozhodují o morálních volbách, jsou nasnadě: stěhování celých populací, rostoucí složitost ve společenských vztazích, vědecký pokrok, politické strategie uvnitř států, v kterých je nejnaléhavější sociální problematika v celé šíři, ale i otázky vzdělání, problematika chudoby a nadbytku, gender, genetika a v neposlední řadě i komunikační sítě. Vliv těchto faktorů je nasnadě: relativizace tolerance a otevřenost novým idejím a vytváření kultury, která není zakotvena ve svých teologických a filozofických základech. Tedy, jinak řečeno, proplová v praxi jednotlivců, skupin i společností, způsobem pokus – omyl, a s tím ruku v ruce funguje i státní aparát, který musí na tuto realitu odpovídat.

Biblická morálka však nestojí opodál. Základní linie hovoří o pojmu *zjevená morálka* jako o *zvláštním rázu, hodnotě a trvalé platnosti biblické morálky*. Opírá se o základní tyto myšlenky:

1) Morálka, i když není druhořadá, je až na druhém místě. Na prvním místě je zakladatelská Boží iniciativa, kterou teologicky vyjadřujeme pojmem daru. V biblické perspektivě se zakládá na předem daném daru života, rozumu a svobodné vůli (stvoření) a především na zcela nezasloužené nabídce privilegovaného důvěrného vztahu člověka k Bohu (smlouva). Morálka není na prvním místě odpovědí člověka, nýbrž zjevením Božího záměru a Božího Daru [...]

2) *Z toho plyne, že sám Zákon jako nedílná součást procesu smlouvy je Božím darem. Zákon není původně pojem právníký, [...], ale teologický, který bible sama vhodně vyjadřuje slovem „cesta“: předložená cesta, které je třeba se držet.*⁴¹

Ve srovnání s realitou, jak je nastíněna výše, je patrné, že hodnota a význam inspirovaného textu Písma nepodléhá žádným vlnám, které společnost prožívá. Není přítom, podle mého

⁴¹ PBK.. Bible a morálka. str. 13

názoru, důležité, zda je zjevně přijímána jako hodnota, ale zda je přijímána vnitřně, tedy nitrem člověka.

Ne všechny nové ideály, které slibují snadný život a snadné dosahování osobních cílů lidí (na základě příruček a rad), jeho bezstarostné prožívání (s úvěry), jsou bez zábran přijímány, jako tomu bylo v minulých letech. S nárůstem existenční nejistoty, která je průvodním jevem v současné společnosti, doprovázená slabou vládní a legislativní podporou rodin, zvýšeným počtem sebevražd dětí i seniorů, kteří nevidí východisko ze své neutěšené situace, stále vyšší a často nemorální tlak zaměstnavatelů na zaměstnance a rozdíly v odměňování, což má vliv na svobodné rozhodování jednotlivců ve vlastních volbách, jak dojít k cílům štěstí a plného života, tedy v tomto smyslu seberealizování se, můžeme pozorovat zvýšený zájem o východisko, které každý může najít v Písmu a ve víře. Zdá se, podle diskusních fór, že lidé nacházejí zábrany před nemravným životem, hledají záchranu a vnitřní klid a otvírají Písmo, vyhledávají i nabídky kurzů a i mezi právníky, lékaři a jinými profesemi, je vyhledávaným oborem teologie. Lidé vnímají i činnost současného papeže Františka a diskutují o jeho tématech. Vždyť i mezi nevěřícími jsou křesťané, kterým je nutno podat ruku ku pomoci k návratu.

Je víc než dobré si stále odpovídat na otázku, která je v úvodu této kapitoly. Pokud lidé vyhledávají Písmo, pak uznávají jeho hodnotu a význam. Pokud v něm hledají odpovědi na své palčivé otázky, někteří budou chvíli tápat a pochybovat, zda to, co najdou, je skutečnou odpovědí, ale je důležité, že našli „cestu“, jak je v knize „Bible a morálka“ zmíněno.

3. 4. 4. PROČ BYL TENTO DOKUMENT VYDÁN?

I když bylo pojednání „Bible a morálka“ určeno prvořadě původně věřícím, autoři doufají, že vyvolá širší dialog. To znamená mezi odborníky z řad katolické církve, teology, ale také mezi muži a ženami dobré vůle z různých kultur a náboženství. Tím jsou myšleni lidé, kteří hledají autentickou cestu ke štěstí a smyslu, k cestě spásy, kterou Bůh ve svém milosrdenství daroval člověku.

Tím je v první řadě myšlena trvalost nalezených hodnot. Samozřejmě, že rozumní lidé chápou skutečnost, že hodnoty, které se všude nabízejí jako okamžité řešení problémů, jsou jen vypočítavým obchodem, za které tvrdě zaplatí, dříve anebo později. Ani nezasloužený dar, který nabídl lidem Bůh, není zadarmo. Ježíšova výzva: „Buďte dokonalí!“ je jasným pokynem k tomu, v čem dokonalost spočívá; v srdci člověka, v jeho dobrovolném rozhodnutí

změnit své postoje ke svému životu, k Bohu a k lidem. Je tak je možné najít autentickou cestu ke štěstí a smyslu života.

Rozhodně není smyslem života být pouze vytěžován a třeba i bohatě odměňován, ale smyslem života je pochopit lásku k člověku, pro kterou šel Bůh až do krajnosti, abychom žili život v plnosti.

Morálka je zde prezentována v mnoha podobách, s důrazem na lidskou důstojnost, dokonalý vzor v Bohu a Kristu, ve snaze o zamezení každé morální volby, jež je neslučitelná s vírou, o čerpání nové spravedlnosti Božího království, v jejím komunitním rozměru s naznačením morálního horizontu stimulovaného nadějí na absolutní budoucnost, stejně jako z hlediska utváření správného svědomí v Duchu Svatém.

Přes poměrně široký záběr nechává některé problémy morálního charakteru záměrně otevřené, protože pojednat vyčerpávajícím způsobem celou šíři otázek týkajících se morální problematiky by bylo úkolem, který by přesáhl myšlený rámec tohoto dokumentu. Stejně tak si tento spis neklade za úkol poskytování konkrétních, jasných a přesných směrnic, což by v některých případech mohlo přesáhnout jeho kompetence. Snaží se spíše vyvolat určité aktivity, které by přinesly pozitivní prvky upotřebitelné při realizaci lidských snah o dosažení spokojeného života a v jistém smyslu napomohly člověku dospět k účinnému rozhodování ohledně správného chování.

3. 4. 5. CO PŘINÁŠÍ NOVÉHO?

Dokument „Bible a morálka“ vyzývá k otevřenosti vůči různým civilizacím a kulturám, v nichž křesťanská morálka, která se opírá o Bibli, může najít celou řadu cenných prvků etického universalismu. To znamená, že jim chce naslouchat a vést dialog. Je pevně zakotven na zásadě, že Bible je pro křesťany nejen pramenem Zjevení, ale zároveň nepostradatelným východiskem pro morálku a lze v ní najít pokyny a normy správného chování vedoucího k dosažení plného života. Stejně tak potvrzuje svým obsahem konstatování, že prvním a základním činitelem, a to samozřejmě i z hlediska morálky, je jednání Boží, jež předchází jednání člověka, který zároveň není izolovaným a anonymním bytím, nýbrž se nachází v bytostném vztahu k Bohu. Toto biblické pojetí vzájemně propojuje antropologii a teologii. Důležitým faktorem je rovněž (v souladu s Biblií) upřednostnění dvou základních kritérií, jimiž jsou soulad s biblickým pojetím člověka a soulad s Ježíšovým příkladem. Ta v souladu s dalšími reprezentativními kritérii mohou člověku napomáhat během velice citlivého procesu správného morálního rozlišování. Současně, jak vyplývá z předchozího pojednání mé práce,

je zajímavé zaujetí pevného postoje k takovým pseudohodnotám (majetek, peníze, smilstvo,...), které jsou s křesťanskou morálkou neslučitelné. A tím je myšleno vše, co se v jednání, konání a činech jednotlivců a celých skupin či společenských struktur staví proti Bohu a jeho plánu spásy. Domnívám se, že je to například pokřivené definování lidské důstojnosti a svobodného rozhodování, směřovanému k „cestě“ a správnému chápání Boží spásy. Vytěžování lidí za odměnu, která vysoce převyšuje běžný životní standard a uvrhuje člověka do otroctví kolosu, kterým je ovládán a kterému je oddán, aby nebyl z této pozice vyloučen. Současné pojetí lidské důstojnosti je zcela neslučitelné s biblickým pojetím a s pojetím, jak o něm hovořil Ježíš ve svých blahoslavenstvích. Zvláště byly zajímavé reakce na papežovu výzvu k chudobě, která vzbudila ohromné pohoršení a velké diskuse. V tomto směru je každopádně znovu, jako už tolikrát, na místě návrat k textu Písma svatého, tentokrát konkrétně k Novému zákonu.

Vždyť Ježíšovo: “Blahoslavení chudí duchem“ neznamená nic jiného, než nezávislost na materiálních požitcích a jejich přednostní pěstování před duchovními hodnotami a zachování důstojnosti člověka v biblickém pojetí.

3. 4. 6. KAM POSUNUJE CÍRKEVNÍ BĀDÁNÍ?

Problematikou vztahu Bible a morálky se Papežská biblická komise začala podrobně zabývat již počátkem tohoto tisíciletí, a to zejména se zřetelem na hodnotu a význam biblického textu pro morálku naší doby, jež se potýká s celou řadou nových skutečností, k nimž je třeba zaujímat adekvátní stanoviska v souladu s komplexností jednotlivých norem, přikázání, zákonů a kodexů, které text Bible obsahuje a jež v této souvislosti vždy zapadají do určitého kontextu. Obecně vychází z nutnosti prezentace správného způsobu přijímání Božího daru, jehož se člověku díky Božímu milosrdenství dostalo. Důležitou premisou je zde pojmání člověka ve smyslu jeho stvoření Bohem k obrazu Božímu a abstrahování od pohledu vyzdvihujícího jeho izolovanost a autonomní bytí. Zdůrazňován je naopak bytostný vztah člověka k Bohu a bratrskému společenství v rámci začlenění do kontextu celistvého biblického pohledu na lidskou existenci a dále pak stanovení určitých opěrných bodů, které biblické zjevení nabízí jako pomocnou ruku během neustále trvajících procesu správného morálního rozhodování. Ze všech výše uvedených skutečností potom pramení viditelná snaha kolektivu autorů tohoto dokumentu, aby jeho text dokázal odpovídajícím způsobem přispět ke stále hlubšímu objevování hodnot křesťanského života a přijímání Bible jako nevyčerpatelného a stále aktuálního zdroje a východiska pro určování správného chování,

kteří je plně v souladu s biblickou morálkou a na němž závisí dosažení úplného štěstí jak jednotlivce, tak i celého lidského společenství.

V celých svých dějinách církev čerpá podněty z vývoje morálních stanovisek se záměrem vychovávat lidské svědomí ke stále vyšší citlivosti inspirované novou spravedlností Božího království. V současné době však zažíváme korekci ve smyslu snahy vytlačovat morální rozhodnutí jednotlivce pouze do subjektivní, individuální oblasti a dopadem na individuální odpovědnost. Ovšem meze, v kterých se jednatel rozhoduje, jsou velmi úzké, protože se často nerozhoduje jen sám za sebe, ale i za ostatní jedince. A příkladem budiž rozhodnutí lékaře, soudce, právníka, inženýra, či politika a lidí, kteří pracují ve veřejné správě. Často se rozhodují pod tlakem (nemá jinou možnost) a jejich takto nedobrovolné rozhodnutí může poznamenat osudy mnoha nevinných lidí. Církev jistě reflektuje tyto neblahé a amorální projevy a pokračuje ve své činnosti, využívajíc přitom médií.

3.4.7. MOŽNOST POZITIVNÍCH ODPOVĚDÍ NA OTÁZKY NA OŽEHAVÉ MORÁLNÍ PROBLÉMY.

Spolu s neustále se zvyšující složitostí společenských vztahů a doslova raketovým vývojem vědeckých a technických poznatků prakticky ve všech oblastech dochází k výrazné proměně podmínek souvisejících s etickými volbami, což podstatným způsobem ovlivňuje morální vědomí jednotlivců i komunitních skupin. Rostoucí tolerance a otevřenost vůči novým idejím s sebou ovšem přináší nebezpečí možné vzrůstající nedůvěry k určitým aspektům v Bibli pevně zakořeněného morálního učení. Napětí mezi touhou lidského bytí a jeho morálními volbami se v jistém smyslu zvyšuje, podporováno množstvím ožehavých témat, týkajících se vztahu mezi Bibli a morálkou. K zachování rovnováhy v rámci těchto současných tendencí je třeba především vycházet ze dvou základních a směřodatných předpokladů: 1) pro člověka je poslední odpovědí na hledání štěstí a smyslu života Bůh; 2) Bible nazíraná jako kontinuální celek Starého a Nového zákona je i dnes platným a vysoce užitečným místem dialogu s člověkem o otázkách týkajících se morálky.

Cílem přitom není nacházet recepty nebo odpovědi jako vnucované postuláty možných řešení již existujících či nově vznikajících morálních problémů diskutovaných hojnou měrou v hromadných sdělovacích prostředcích i na sociálních sítích, ani nahrazovat výsledky práce filozofů nebo teologů. Jedná se spíše o poskytnutí určitých metodologických kritérií v Bibli obsažených, jež by člověku usnadnila cestu při hledání pozitivních odpovědí na otázky vztahující se k morální problematice a patřičným způsobem osvětlila jednotlivé morální

otázky. Z toho je zřejmé, že pozornost je třeba stále větší měrou obracet do oblasti praktické, a reagovat tak na rychlým tempem se měnící podobu společenské reality.

Prozíravý přístup k řešení obtížných otázek vyžaduje, aby bylo čerpáno ze tří zdrojů: z kritické exegeze, respektující kanonickou dimenzi biblického textu, z vnuknutí daných církevním autoritám a z utváření správného svědomí v Duchu svatém, aby se v delikátním procesu morálního úsudku nezpůsobil nežádoucí „zkrat“.

Vcelku vzato, dokument představuje na Bibli založenou křesťanskou morálku jako morálku spíše stimulující než zatěžující, jako morálku, která respektuje a usnadňuje putování, uvádí do pohybu směrem k Božím království a spíše vychovává svědomí, než aby působila dojem neúnosného břemene, vloženého na naše ramena.

4. BOŽÍ KRÁLOVSTVÍ A JEHO MRAVNÍ DŮSLEDKY.

Ježíš vystoupil ve svém zvěstování jako prorok (Lk 7,16). Mluví o tom, že je víc, než Jonáš, víc než Šalamoun (Lk 11,29 -32). Vnímá sebe jako závěr prorocké přípravy a ohlašování.

Ježíšův příchod znamená velkou změnu. Je přechodem od vlády satana k vládě Boha, kde nejmenší je větší než Jan, největší z těch, kteří se zrodili z ženy (Mt 11,11). A tak nastává čas milosti, po němž prahli králové a proroci (Lk 10,23n.). Nový počátek však vyžaduje obrácení a také absolutní rozhodnutí. Ježíš prohlašuje svým jménem ústavní zákon Božího království a obrací se nejen proti kazuistickým výkladům Zákona. Proti vnějším farizejským předpisům (Mk 2,23 – 28; 7,1 – 23). S vlastní autoritou nejen rozvíjí poučky Starého zákona, které vědomě překonává a také ruší. V horské řeči jsou Matoušem shrnuty tyto paradoxně formulované poučky.

Pojem „Boží království“ je ústřední metaforou v Ježíšově pozemské činnosti a dává mu nový akcent, který vyjádřil kvalitou svého učení a poslání. Smyslem je ekvivalent přítomnosti samého Boha, který přichází zvítězit nad zlem a proměnit svět. V této přímé souvislosti je Boží království čirá milost, zcela rovna objevení pokladu, skrytého v poli nebo nalezení drahocenné perly, která člověka motivuje, aby ji získal (Mat 13,44 - 46). Člověk nemá na něj přirozené právo, a proto si ho nemůže ani zasloužit. Viděno očima Starého zákona, kořenem výrazu „Boží království“ je přesvědčení, postavené na biblické víře, že Bůh je svrchovaný Pán, jak je proklamováno v Žalmech a v dalších biblických knihách (Žl 93,1-2 96,10,97,1 99,1, 103-19,145,13, Iz 52,7). Pojem „Boží království“ vyjadřuje touhu Izraele po příchodu Boha a nastolení spravedlnosti. Má charakter komunitní, eschatologický a soteriologický. Některé Ježíšovy výroky a podobenství popisují Boží království jako dosud neuskutečněnou a tedy budoucí událost, což je vyjádřeno v modlitbě „Otče náš („přijď království Tvé“ a nachází se v klíčovém textu Mk 1,14-15 (Mt 4,17).

Rozhodnutí pro Boží království je rozhodnutím pro Ježíše z Nazareta a nikdo se nemůže vyhnout takovému rozhodnutí.

„Kdo není se mnou, je proti mně. (Mt 22.6).

Rozhodnutí musí být nekompromisní a bezpodmínečné; Ježíš vyžaduje věrné následování bez pozemských ohledů (pochovávání mrtvých).

Pro otázku mravního důsledku je jeho budoucí realita, která vstupuje do přítomného života. Skutečný a definitivní úděl lidstva, kdy bude přemoženo zlo, znovu nastolena spravedlnost a plně realizována touha po životě a pokoji, to budeme zakoušet v budoucnosti, ale obrysy této budoucnosti – která, zjevuje úplný Boží záměr s lidstvem, pomáhají definovat, jaký by měl být lidský život už v přítomnosti. Hodnoty a ctnosti, které nás podřizují Boží vůli a které budou plně zjeveny až v budoucím Božím království, musejí být již nyní uskutečňována v té míře, v jaké je to za současných nedokonalých životních okolností možné. Ježíš hlásá Boží evangelium slovy: “Naplnil se čas a přiblížilo se Boží království“ a připojuje hned výzvu k adekvátnímu jednání: *Obráťte se a věřte evangeliu* (Mk 1,15).

Celá řada ctností a postojů se nachází v blahoslavenstvích. Na začátku první a nejdelší Ježíšovy řeči jich Matouš vypočítává osm a Lukáš čtyři (Mt 5,5-10), LK 6,20-22).

Podle Webera⁴², kázání na hoře je „prozatímní etika v kontextu očekávání blízkého příchodu Ježíše. To znamená, že je koncipována jako rigorózní výjimečná morálka pro krátký čas až ke konci. Jenž má brzy nastat, a jehož příchod by člověk mohl urychlit hrdinným jednáním. Že by mohly požadavky platit také natrvalo, není prý v intenci Kázání na hoře. (Výklad A. Schweitzera⁴³). Proti tomuto výkladu je nutné vznést námitku, že tu jde o požadavky, které se vztahují na opakující se a do jisté míry normální situace a navíc, Ježíš byl toho názoru, že příchod Božího království nezávisí na vůli lidí, ale jen na vůli a milosti Boží.

Kázání na hoře je jen zčásti požadavkem vzneseným na všechny, mnohé v něm má pouze kvalitu rady nebo doporučení pro ty, kdo usilují pro větší dokonalost.

Spojení mezi lidským chováním a Božím jednáním (Božím království) je zvýrazněna v prvním a posledním blahoslavenství, Ale hovoří se o něm ve všech blahoslavenství i nepřímo, zvláště v závěrečné části o „budoucím jednání“ Božím: Bůh je potěší, Bůh jim dá za dědictví zemi, Bůh je nasytí apod. Skrze podobenství Ježíš lidem ukazuje správné jednání lidí a zjevuje jim současně jednání Boží.⁴⁴

4.1. JANOVSKÁ ETIKA.

Janovskou etiku lze charakterizovat jako odřeknutí se světa a milování bratří, takové milování, jakým miloval sám Ježíš Kristus, který je představen jako zdroj života. Nové narození shůry je zároveň milováním bratra. Tato odlišnost, představující výzvu pro všechny,

⁴² Weber H. Všeobecná morální teologie

⁴³ Weber H. Všeobecná morální teologie

⁴⁴ Weber H. Všeobecná morální teologie, str. 50

má být potvrzením a zároveň i důkazem toho, že nastalo něco nového, že nová Boží skutečnost je již mezi námi. Lásky u Jana, přestože je také etická, výrazně přesahuje etickou rovinu a v podstatě představuje vztah ke druhému člověku, přičemž jejím vzorem je dar Ježíšova života. Nový život v Kristu se přitom stává úkolem pro každého, kdo v Ježíše Krista věří. Podle janovských spisů není, ani nemůže být napětí mezi vírou a skutky. Víra totiž skutky utváří a skutky naopak vypovídají o víře. Jan neuvádí v rámci morálního učení žádná jednotlivá přikázání, spokojí se s pouhým zákonem lásky, jenž zahrnuje a prostupuje všechno. Východiskem janovské etiky je tedy skutečnost, že láska, jíž Bůh miloval svět ve svém Synovi, se má přímo odrážet v lásce člověka vůči němu i všem ostatním lidem.

Požadavek lásky vyplývá, podle Jana, ze Synova chování. Jan pojímá tento způsob chování, že Syn sestupuje. Pro novozákonní morálku má tento rys charakteristický v tom ohledu, že tato láska, která se daruje lidské existenci a smrti, představuje a zviditelňuje lásku Boží. Následování Ježíše a napodobování jeho chování, připojení se ke vtělenému a ukřižovanému Synovi a život pokřtěného **v Kristu předurčují specifickým způsobem konkrétní mravní jednání věřícího ve vztahu ke světu.**

Víra představuje nový postoj a je s ní spojena láska k bratřím. Tváří v tvář zjevení Božího Syna v dějinách je člověk pozván, že ho úplně přijímá, a otevřel se spáse. V Jan 3,6 a 1.7 je vyjádřeno, že ten, kdo věří v Ježíše a miluje bratry „nehřeší“, nebo jinak řečeno, nežije v hříchu (1 Jan 3,6). Akcent lásky je vyjádřen v 1 Jan 4,8: „Kdo nemiluje, Boha nepoznal, protože Bůh je láska. Nezůstává jen u člověka, protože Janova etika nemá jen individualistický rozměr (např. Jan 13,34; 15,12-17; 1 Jan 2,10-11; 3,11.23; 4,7 – 12), ale vyjadřuje také odpovědnost ke světu, v čemž se promítá univerzalita lásky promítnutá v Janově etice. Právě univerzální poslání je rozhodujícím prvkem odpovědnosti za to, aby svět došel spásy, aby nebyl zavržen⁴⁵.

4.2. MRAVNÍ ŽIVOT PODLE APOŠTOLA PAVLA

Stejně jako Ježíš, ani Pavel nevybudoval žádný etický systém. Problémy, které rozebírá, se týkají aktuálních situací v církevních obcích. *Na vrcholu Pavlových etických témat stojí otázka zákona. Výslovně jde sice o význam a další platnost židovského zákona, ale jeho odpovědi jsou tak zásadního druhu, že je nakonec vystižena funkce etična vůbec.*⁴⁶

⁴⁵ Weber H. Všeobecná morální teologie

⁴⁶ Weber, H. Všeobecná morální teologie. s. 71

Východiskem jeho smýšlení je odpověď na otázku, jaký význam má teologické myšlení pro etiku. V otázce zákona, kterou takto nastoluje, je skryta jen teologicky zodpověditelná otázka o poměru morálky a spásy. V tomto ohledu jde sice Pavlovi jen o význam a další platnost židovského zákona, ale jeho odpovědi jsou tak zásadního charakteru, že je nakonec vystižena funkce etična Písma.

Určujícím činitelem morálního jednání není podle Pavla nějaká antropologická koncepce, ale vztah ke Kristu.⁴⁷

První a rozhodující je Pavlovo přiznání k primátu božského jednání, jímž se zásadně relativizuje veškeré lidské jednání, a tím i veškeré morální jednání. Ve sporu s libertunistickou gnózí hájí nutnost etického osvědčení se, které mají v nejrůznějších oblastech a vztazích podat také ti, jsou vykoupení v Kristu. „Vykoupený člověk není propuštěn ze starostí o bližního a o správný chod života ve světě, takže i pro něho ještě stále platí množství závazků a zákazů, jejichž dodržování je pro jeho postavení před Bohem zcela významné.⁴⁸ Hlavním věcným tématem morálky je u Pavla (stejně jako je jádrem „Kristova zákona“ a tématem v evangeliích) sociální jednání. Toto téma nacházíme např. 1 Kor 3,3n; Gal 5,20; Flp 1,15; Řím 1,29; 2 Kor 12,10; 1 Kor 6,1 – 8; Řím 1,29; 2 Kor 12,20; 1 Kor 12; Řím 12,17 – 21; 2 Kor 9; Gal 2; Řím 14; 1 Kor 8; Řím 13,8 – 10; Gal 5,14; 6,10; Sol 4,9; 5,14 a 1 Kor 13,1 – 8.

Pavel se také dotýká ve svých Listech oblasti sexuality v pohansko-křesťanských obcích, a to v Řím 1,24 - 27; 13,9.13; 1 Kor 5,1 – 5,10; 6,9-20; 2 Kor 7,1; 12,21; Gal 5,19; Flp 3,18n; 1 Sol 4,4n.

V 1 Kor 6,9n najdeme Pavlův seznam neřestí, který se vztahuje na oblast sexuality, doplněný pozitivním výkladem manželství a panenství v 1 Kor. 7.

Co se týče příležitostných morálních témat, Pavel motivuje k plnění morálních aspektů a zdůvodňuje motivaci k mravnímu chování. K jednotlivě uváděným motivům patří: Boží vůle (1 Sol 4,3, Kristův vzor (Řím 15,7; Flp 2,5 – 8, vážnost obce v 1 Sol 4,12, misijní působení obce navenek v 1 Kor 14,23n, tradice Starého zákona v 1 Kor 13,9n; 1 Kor 10,6 – 11 a Ježíšovy příkazy v 1 Kor 7,25; 9,14.

⁴⁷ PBK. Bible a morálka. s. 71

⁴⁸ K tomu: Kor 7.19

4.3. VÝZNAM EUCHARISTIE.

Eucharistie je dar v plném slova smyslu. Ježíš v ní dává sám sebe ve vrcholném úkonu svého života, v okamžiku, když svůj život odevzdává v dokonalé oddanosti Bohu a v úplném nasazení pro lidstvo, svou osobu, dává své tělo, které se vydalo za nás a za všechny a svou krev, která byla prolita. Způsob, jakým se Ježíš odevzdává v chlebě a víně jako pokrm a nápoj, znamená vnitřní proměnu, která charakterizuje novou smlouvu.⁴⁹ Jedná se tedy o zvláštní způsob vyjádření oběti ve prospěch společenství, přičemž nelze nevidět propojení eucharistie, jež je zároveň ustavičným podnětem k nespokojenosti s existujícími společenskými nedostatky prostřednictvím zkoumání sebe sama, a z ní plynoucího mravního závazku. Pro nás je důležité znát smysl a význam eucharistie, jež je jednou z nejmocnějších výzev k obrácení a dodává smlouvě mezi Bohem a člověkem novou vitalitu, v tom ohledu, že jejím prostřednictvím vstupujeme do nejužšího společenství jednak s Ježíšem a skze něj i s Bohem, jednak současně také s lidmi. Nedochozí zde tedy k omezení na žádnou privilegovanou skupinu. Eucharistická hostina není jen výsledkem mezilidského sblížení, ale má svůj původ v pozvání Krista, který díky své naprosté oddanosti Bohu Otci a svému bezmeznému nasazení pro veškeré lidstvo získává odpuštění hříchů. Tento dar je třeba přijímat aktivně, přizpůsobit se Ježíšovu Duchu a v jeho Duchu také posléze jednat. Nejedná se přitom o nějaký příkaz uložený zvnějšku, nýbrž o vnitřní podnět vedoucí k trvalému otevírání se Ježíšovu Duchu a jeho následování. V tom spočívá dynamická skutečnost daru eucharistie. Vnitřní dynamika Ducha ovšem v žádném případě nezavazuje člověka vlastního rozhodování, jak dokazuje příklad samotného Ježíše, který by v tomto směru měl být pro všechny trvalou inspirací.

Etickým pohledem můžeme hovořit o proměně lidí zevnitř – není zároveň možné být v tomto hlubokém spojení s Ježíšem a přitom se chovat k Bohu a k lidem způsobem, který si protiče s Ježíšovými chováními.

4.4. ESCHATOLOGICKÝ CÍL V MRAVNÍM JEDNÁNÍ.

Eschatologický cíl je v Novém zákoně představován jako poslední stupeň sjednocení s Bohem, k jehož dosažení je člověk povolán. Středobodem Ježíšovy zvěsti je proklamace blízkého se Božího království v plnosti času (Mk 1,15). Ježíš se svým učením a jednáním z Boží moci (Mk 1,19.10) zjevuje, jako eschatologický prostředník spásné vlády Boží působí znamením ve prospěch přítomnosti eschatologického Božího království. Jak je naznačeno

⁴⁹ K tomu též: Jer 31,33

v kapitole 3. 1. mé práce, přesný význam pojmu „Boží království“ Ježíš nedefinoval, ale odlišuje ho od empiricky a historicky uchopitelných mocenských útvarů a říší a nazývá ho královstvím, které není z tohoto světa⁵⁰; nepřichází tak, že by dalo pozorovat⁵¹. Boží království je spíše nyní. V Ježíšově zvěsti, se odehrávající dynamické pronikání spásy v Božím slově a působení, kterým se člověk nechá oslovit v středobodu své osobní existence, aby zakusil Boží spásu i v tělesné a společenské dimenzi lidské existence.⁵²

Eschatologický rozměr u Jana je charakteristický tím, že zdůrazňuje přítomnost spásy. Eschatologické dělení probíhá tady a teď – skrze víru a nevíru v srdcích lidí.

Eschatologické výpovědi v pavlovských listech obsahují naději, zejména v 1 Kor 15. Tato velká kapitola o vzkříšení vysvětluje vztah pozemského těla zemřelého k dovršení člověka v tělesném vzkříšení. Mocí ospravedlnění skrze Ježíšův kříž a vzkříšení budou všichni věřící vysvobozeni „od blížícího se Božího hněvu“ bude v ohni soudu zjeveno a vyzkoušeno, jaké je dílo každého člověka.⁵³

Pavel vidí v Ježíšově kříži a vzkříšení bod obratu v dějinách. Protože se zrodil Boží Syn a zrodil se jako člověk, začíná se naplňovat čas⁵⁴. Ježíš je naplněním všech Božích zaslíbení – 2 Kor 1,20 Gal 3,16. Bůh, který oživuje mrtvé (Řím 4.17), posílá Krista jako poslední postavu nového člověka, jako posledního Adama (1 Kor 15,20nn 15,45nn, Řím 5.12 – 21. Bůh vložil kletbu za hříchy na Ježíše a zástupně na něm vykonal soud (2 Kor 5,21, Gal 3.13), aby ukázal, jak jsou všichni lidé vzdáleni Bohu a spáse. Zjevení soudu nad hříchy že Kristově zástupné smrti je však zároveň i začátkem nové doby spásy ve vzkříšení Krista a všech těch. Kteří k němu ve víře náležejí.

4.5. JEŽÍŠOVO CHOVÁNÍ JAKO NORMA A ZDROJ INSPIRACE, ŠEST KRITÉRIÍ.

Ve druhé a zároveň i závěrečné části knihy se Papežská biblická komise zabývá především otázkami týkajícími se aktuální problematiky a pokouší se objasnit obtížné morální volby, před kterými dnešní lidé nezřídka stojí, přičemž vychází z textů Starého a Nového zákona ve snaze nabídnout možnost zaujmout odpovídající morální postoje, které se zároveň opírají o biblická zjevení. Do jisté míry lze říci, že Písmo je v tomto kontextu prezentováno jako

⁵⁰ K tomu: Jan 18,36

⁵¹ K tomu: Lk 17,20

⁵² Müller, G.L. Dogmatika pro dogmatické studium a pastoraci, str. 548

⁵³ K tomu: 1 Kor 3,13

⁵⁴ K tomu: Gal 4,4 – 6

komplexní celek inspirujících textů v rámci morální problematiky dotýkající se současného života. Podstatnou roli vzhledem k lepší orientaci přitom hraje stanovení dvou základních a šesti specifických kritérií.

Základním kritériem je shoda s příkladem Ježíšovým. Tato shoda spočívá v následování a napodobování Ježíše. Ježíš je pro nás vzorem dokonalého jednání. Ježíš nepřišel zrušit zákon nebo proroky, ale naplnit a vyzývá nás k dokonalosti: „*Bud'te dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský otec*“.

Dokument Bible a morálka v této souvislosti uvádí systematizaci šesti specifických kritérií, které se opírají o vybrané části Bible⁵⁵.

- ✓ Konvergence jako otevřenost vůči různým kulturám, co znamená směr k etickému universalismu;
- ✓ Kontrast jako zaujetí pevného postoje proti neslučitelným hodnotám;
- ✓ Pokrok jako proces zjemňování morálního vědomí, ke kterému dochází jak ve Starém, tak i v novém zákoně, zejména v přechodu od Starého k Novému;
- ✓ Komunitní rozměr jako nepřípustnost vytlačovat morální rozhodnutí pouze do subjektivní individuální oblasti;
- ✓ Finalita, jako otevřenost směrem k absolutní budoucnosti světa, schopná vyznačit do hloubky cíl a motivaci morálního jednání;
- ✓ Rozlišování jako pozornost stanovení relativní nebo absolutní hodnoty morálních principů a příkazů Písma.

⁵⁵ PBK Bible a morálka/Biblické kořeny křesťanského jednání, Karmelitánské nakladatelství 2010 s.9-10

5. SVOBODA ČLOVĚKA A POSTOJ ČLOVĚKA K VÍŘE V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI.

Jak jsem uvedla v Úvodu této práce, mým cílem pro výběr tohoto tématu na základě publikace Bible a morálka, bylo zjistit, jak se odráží biblická morálka v dnešní společnosti, jak ovlivňuje chování, konání a činy jednotlivců mezi sebou, v sociálních skupinách a v mínění společnosti.

Povaha právních norem, které vytváří objektivní právo, jímž se řídí občané i státní orgány jako základní prvky státu ve vzájemném vztahu, nevytvářejí morální pravidla, ale způsoby chování, které jsou sankcemi vynutitelné státem. I když Ústava zaručuje občanům širokou škálu práv a svobod. Článek 15 Listiny práva a svobod zaručuje každému svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání včetně práva každého změnit své náboženství nebo víru, popřípadě být bez náboženského vyznání. Z čl. 16 Listiny vyplývá, že každý má právo svobodně projevit své náboženství nebo víru sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním náboženskými úkony neb zachováváním obřadu. V odstavci 2 téhož článku je upravena autonomie církví a náboženských společností. Stát nebrání nikomu, aby člověk mohl svou víru a přesvědčení veřejně vyznávat, vzdělávat se na příslušných školách ve víře a v náboženství, vědecky v tomto oboru pracovat, vyučovat a podílet se i v mediálním prostředí na činnosti směřující k věřícím čtenářům a posluchačům nejen jako ke své cílové skupině, ale oslovovat také ty, kteří mohou těchto v Listině uvedených svobod užívat, i když se k víře a k Bohu přímo nehlásí nebo jsou rozhodnutí žít bez Boha a bez víry. Ústavní pořádek, jeho součástí je Listina základních práv a svobod nikomu nebrání ve svobodném postoji vůči víře a náboženství, brány jsou otevřeny všem. Jen zákonem se může tato svoboda upravovat, ale jde o absolutní právo, takže činnosti spojené ze svobodou vyznání nelze restriktivně omezovat. I další důležitý zákon, občanský zákoník, operuje s pojmy jako odpovědnost, svědomí, dobrá víra, tedy svým způsobem s morálními pojmy, jejichž obsah se kryje s lidským úsudkem a počítá s tím, že každý jedinec, v tomto smyslu občan, má zabudovány morální hodnoty, které ovlivňují jeho chování, konání a činy ve styku s ostatními, to znamená s ostatními jedinci, sociálními skupinami a vůči společnosti. V tomto ohledu, na první pohled, si každý, kdo o tom přemýšlí, může usoudit, všechno je v pořádku, každý může jednat jako věřící či nevěřící s ohledem na své morální hodnoty, jedni v souladu s *Božími zákony*, druzí v souladu se svým hodnotovým žebříčkem, který si

uspořádal v životě vlivem výchovy v rodině, ve škole, v životě a v mnoha případech se ve finále mohou hodnoty zdánlivě krýt.

Ale přeci je tu rozdíl. Věřící člověk, který je plně účastný na životě ve víře, pracuje se svým svědomím a odpovídá se Bohu. Je si vědom obsahu hříchů i následků hříchů. Nevěřící člověk, který se řídí vlastními pravidly, zná slovo vina, provinění, přestoupení, jednání proti rozumu, který od něho je obecně očekáván.

Hřích je také chápán jako provinění⁵⁶ proti rozumu, pravdě a správnému svědomí, ale je to přestupek proti pravé lásce k Bohu.⁵⁷ Dalším charakterem hřichu je skutečnost, že zraňuje lidskou přirozenost a vážně narušuje lidskou solidaritu. Byl také definován jako „slovo, skutek nebo touha proti věčnému zákonu.“ Člověk, který se odklonil od víry a má na sobě vinu, spáchal přestupek či trestný čin, se odpovídá platným zákonům. Ale u obou, v jednom bodě, může být stejný důsledek: vahou provinění půjde o narušení lidské solidarity. Věřící člověk současně porušuje platné právo a přestupuje pravou lásku k Bohu s plným vědomím a svědomím.

Starý zákon je plný zákazů a příkazů (což lidé považují za omezování svobodné vůle a autonomie), podobně, jako se právo hemží zákazy a příkazy. Ovšem, biblická morálka, má jeden odlišný rys – zákazy, příkazy a sankce jsou výrazem nezasloužené Boží lásky a jejím cílem je spasení lidstva i jednotlivce. Člověk se učí pracovat se svým svědomím a na příkladu krále Davida, který byl někdy nazýván kajícím se králem, má provinilý možnost pokání, i když je současně za své činy v profánním světě sankcionován, ale Bůh mu v tomto případě i dál nechává svou milující náruč otevřenou a dává mu šanci se od hříchů odvrátit, poznat jejich zhoubnost pro svou přirozenost, pochopit jejich zhoubný dopad i na ostatní lidské společenství a smířit se Bohem, kterého svým chováním, jednáním a konáním urazil.

Dokument Bible a morálka plně reflektuje stav lidské společnosti a osvětluje i těm, kteří svou morálku staví na vlastních hodnotách, jak se domnívají, odmítající společenství s Bohem, že mezi morálkou, která je obsažena Bibli a tou, která pochází z jiných, nebiblických zdrojů, nejsou tak rozevřené nůžky, jak si mnozí myslí.

Má se člověk opravdu bát o svou osobní svobodu ve vztahu k Bohu a proto se raději od něho odvracet, nezabývat se hřichem coby urážkou Boha a lidské přirozenosti, raději se na nic nevázat a k ničemu „takovému“ se nezavazovat? A také si položme otázku v této souvislosti,

⁵⁶ KKC str. 463

⁵⁷ KKC II. Definice hřichu, čl. 1849

zda je Bůh svobodný, protože to souvisí i se svobodou člověka.⁵⁸ Již z prvních stránek Bible se dočítáme o Stvoření. Hospodin se těšil ze svého díla, do něhož spadá i stvoření člověka, hodnotil ho jako dobré, jak se dočítáme v Gn 1. V Janově evangeliu Ježíš pravil, že Bůh tak milovat svět, že dal svého jediného Syna (Jan 3,16). Bůh projevu ke svému dílu a k Synovi vztah, není lhotejný ke Stvoření, jak někteří tvrdí. Dokonce, Boží láska ke světu a dílu není založena na hodnotě, která by Boha přitahovala, na které by se chtěl obohatit. Z jakého důvodu tedy Bůh miluje svět? K tomu Pospíšil: *„Jestliže nás tedy Bůh, který je láska, opravdu miluje, není to zapříčiněno naší krásou, dokonalostí, výkonností, spořádaností, spravedlivostí. Jeho láska k nám na tom všem prostě a jednoduše nezávisí. Je to totálně svobodná, a proto také osvobozující láska.“* A dále, v souvislosti s hříchem: *„Hřích je neopětovanou láskou, což v jistém slova smyslu nevyhnutelně implikuje tajemství Božího „utrpení.“* Neopětovaná láska působí trýzeň. Jde o jednostranný nedostatek.

Z tohoto pohledu lze soudit, že Bůh miluje všechny lidi, i hříšníky, i ty, kteří se od něho odvrací a nekonečnou trpělivostí a láskou jim ponechává cestu k sobě otevřenou.

Za účelem pozorování chování lidí, jejich názorů k víře, k náboženství, k Bohu a jeho dílu i výchově člověka ke spáse, si mnozí nekladou fundamentální otázky k pojmu „svoboda“ a tudíž ji pojmají jako konzumovatelná práva, která, podle jejich mínění, nemají být svazována zákazy, příkazy, doporučováním určitého zaměření ke správnému chování a jednání, na jehož konci není spravedlnost v pravém slova smyslu, ale ingerence do svobod druhých lidí a společnosti jako takové. Bůh je svobodný a transcendentní, současně i člověk je transcendentní bytostí, která ve svém přirozeném bytí je svobodná.

Ve vztahu k Bohu má člověk vždy na vybranou, rozhoduje-li se o prostředcích, jakými hodlá dosahovat své zájmy. Na této cestě, tedy cestě k Bohu a pro Něho, zvažuje způsoby při dosahování svých zájmů, které by byly v souladu s jeho přirozeností, Boží vůlí a se solidaritou k ostatním lidem. V případě člověka, který tak neuvažuje, přitom se cítí být svobodný a cítí právo jednat podle své vůle, na základě svých hodnot, se ve skutečnosti pohybuje v prostředí, na kterém je plně závislý, současně jeho prostředí je závislé na něm, a v tomto kruhu se vlastně svoboda vytrácí. Je to jen proces, který vede k povrchnímu cíli – dosáhnout volenými prostředky svých zájmů.

První otázka, která člověka napadne, když se chce vydat na cestu, zní: existuje Bůh?

⁵⁸ Pospíšil, C. V. Jak v nebi, tak i na zemi. Kapitola III.2 Význam stvoření a dějin spásy pro Trojjediného. str. 102 a násl.

Aby člověk, který se přeci jenom rozhodne pro Boha, a tím dostal všem předpokladům vedoucí k dokonalosti, což je vlastně cílem, se vydává na nesnadnou cestu. A to už znali i lidé, o kterých čteme v Písmu. Na jejich příkladu můžeme pozorovat zápas, který ne vždy pro člověka končí vítězstvím, tedy poznáním. Právě čtením Písma a rozjímáním, i studiem, v němž nám nyní nic nebrání, abychom ho podstoupili, stále hlouběji a hlouběji vniká do možnosti, jak Boha poznat a tím i poznat sebe jako součást Stvoření ve své přirozenosti, i když tyto možnosti jsou omezené. Dokument „Bible a morálka“ ve svém zaměření, odkrývá aspekty lidské schopnosti se s Bohem spojit.⁵⁹ A na té cestě i poznává důkazy Boží milosti. Východiskem těchto cest je stvoření: hmotný svět a lidská osoba. Ve své práci, jsem se věnovala odpovědi člověka na poznání Stvoření a Boží milosti, což je vylíčeno ve vybraných žalmech.

Jistě není od věci, když připomenu slova úžasu Sv. Augustina:

„Ptej se krásy země, moře, ovzduší, který je všude, ptej se krásy nebe ... ptej se všech těchto skutečností, Všechny ti odpoví: jen si nás prohlížej a pozoruj, jak jsme krásné. Jejich krása je jako jejich vyznání. A kdo tedy stvořil tyto tak krásné, i když pomíjivé tvory, ne-li Někdo, kdo je krásný neměnný způsobem.“⁶⁰

Sv. Tomáš Akvinský ve své Summa theologiae 1,2,3 píše:

„Svět a člověk dosvědčují, že nemají v sobě ani svůj původ, ani svůj poslední cíl, ale že mají účast na samém Bytí, které nemá začátek, ani konec. Tak může člověk těmito různými cestami dospět k poznání existence jedné skutečnosti, která je první příčinou a konečným cílem všeho a „kterou všichni nazývají Bůh.“⁶¹

Během úvah o cestách člověk k poznání Boha a přijetím jeho přítomnosti ve svém životě, položila jsem si otázku, zda je současný člověk, obklopený technologiemi a na nich závislý při svých činnostech, zahrnovaný vědeckými poznáními ve všech aspektech života, oslovený různými cestami víry z jiných zdrojů, než je Písmo, schopen tak žasnout, když se s Bohem skutečně setká. A zda tento úžas bude tak silný a motivující přijmout Boží lásku a opřít ji naplňováním Boží vůle na cestě k dokonalosti a blaženosti. Zda je schopen, i v tom prostředí a za podmínek, který mu určuje tento svět k přežití, místo k prožitku, se ztišit, zklidnit a pozvednout své srdce k Bohu, což znamená nejen víru, ale také své přesvědčení, že své, do té

⁵⁹ KKC Str. 13

⁶⁰ KKC Str. 28

⁶¹ KKC Str. 27, čl. 34

doby, volby k uspokojení svých zájmů bez ohledu na stav své duše, srdce a svědomí, změnit ve volbu jedinou, cele pro Boha.

Oproti tomu, že život je plný kompromisů, to znamená i důvodů, jak volit své morální stanoviska ke světu, s kterým se konfrontuje ve svém nitru, často je přinucen k ohýbání pravého smyslu mravních pravidel. A v tom vidím řadu zkoušek, kterými bude procházet. Podle mého názoru, pochopí-li hloubku Desatera, bude se zamýšlet nad svým jednáním, bude se eventuálně přepravovat, pokud bude postaven před rozhodování, jak „světu odpoví“. A mám na mysli lidi, kteří pracují v určitých profesích, jejich činnost je zaměřena na výsledek, nikoliv na proces, kdy výsledku dojdou: advokáti, soudci, politici, lékaři, učitelé, autoři různých uměleckých děl, aktivisté, novináři, podnikatelé, drobní živnostníci, bankéři atd. Tedy ti, kteří ovlivňují svými činnostmi veřejné mínění, za což jsou placeni a jsou ve dvojitým ohni: jednak hájí své zájmy, aby se uživili a jednak hájí zájmy jiných lidí, na kterých jsou svým způsobem závislí, neboť je zaměstnávají nebo jim poskytují příležitosti smlouvou, dohodou. I takový způsob činnosti má vytýčené etické hranice v podobě Etických kodexů či domluvených pravidel. Člověk, který se ocitne v takové mašinérii, jistě nemá příliš na vybranou, nemůže vypadávat z role. Ale rozhodne-li se pro Boha, neocitá se ve dvojitým ohni. Spíš získá možnost, kterou před tím neměl: rozeznat lépe a ostřeji důsledky jednání druhých lidí, tím pochopit i nebezpečí pro sebe a ještě také dovednost, jak se mu vyhnout taktickou cestou a dostat své vnitřní cestě.

Konečně, pokud pozorně sledujeme tento svět a jeho chování, můžeme být překvapeni, jak mnoho lidí, kteří byli přesvědčeni o správnosti svých cest pomocí ostrých loktů, bezohlednosti, se nakonec Boha dovolávají třeba způsobem, že sami odstoupí do ústraní a přiznají své chyby a mnohá pochybení, nebo vzdají se svých pochybných vítězství pomocí nemorálních prostředků a začnou jinak.

Ježíšova cesta je další možností, kterou by měl člověk, vydávající se na cestu k Bohu, pochopit a poznat. Jistě pro ty, kteří nejsou zvyklí pečlivě číst a studovat, ale pouze přijímat a předávat informace, nad kterými ani příliš nepřemýšlejí, to nebude lehké. Jenže, tato cesta vyžaduje sebezapření. V Ježíšově chování v době, kdy působil mezi lidmi, je mnoho náznaků, které jsou určeny člověku k napodobování. O tom synoptická evangelia. I když se každému může zdát, že takové modelové příběhy v podobenstvích a také při setkání s konkrétními lidmi a při komunikaci s apoštolý, které evangelia líčí, jsou příliš prosté a pro náš „tak složitý život“ příliš jednoduché. V dokumentu Bible a morálka se setkáváme, kromě jiného, i

s pojmem Božího království, které Ježíš připodobňuje ke kvasu v těstě. A vlastně, stále o něm hovoří, o jeho smyslu, poslání pro spásu světa a v jeho morálním rozměru.

Kdo byl Ježíš? Jistě se ten, který se vydává na cestu k poznání Ježíše, bude takto ptát. A pokud se dozví, že svou dokonalostí, čistotou a láskou je morálním vzorem pro člověka, pak se zalekne, že něčemu takovému nemůže dostat. Je možné začít tím, kdy Ježíš po křtu podstoupil zkoušky na poušti od Satana. Tak jako lidé v životě podstupují životní zkoušky a tím i osvědčují sílu svého morálního myšlení i charakteru.

Pospíšil píše, že *„reálnost Ježíšových zkoušek odpovídá reálnosti jeho lidství a na reálnosti obojího závisí zase reálnost naší spásy. Pokud by Ježíš nemohl zhřešit, jak by - podle Helminiaka a dalších dnešních autorů, Ježíšovy zkoušky nebyly reálné a Ježíš by nebyl svobodný jako my.“*

V otázce, zda mohl Ježíš selhat, dále Pospíšil dokládá: *„Opravdovost zkoušek vyžaduje, aby obstál jako člověk a aby jeho lidství nebyla nějak „vyztuženo“ něčím, co s lidstvím není v souladu. „Ježíš,“ dále Pospíšil pokračuje ve své úvaze: „Dlužno podotknout, že Ježíš jako člověk nebyl ušetřen při svých zkouškách ničeho a že v něm nezůstalo ušetřeno. Zkoušky byly opravdové a ukázalo se v nich, že Ježíš je „Beránek“ bez vady.“ A to, je pro mé úvahy v této práci důležité – Ježíš prokázal, že člověk je schopen „unést“ božskou důstojnost.“⁶²*

A nyní se dostávám v mé úvaze k otázce, zda mohl Ježíš zhřešit. Pospíšil v téže souvislosti odpovídá: *„Mělo by být evidentní, že Ježíš nemohl zhřešit, protože by to bylo v rozporu s jeho vlastní osobní totožností vtěleného Božího Syna. Tuto bezhříšnost však musel zaplatit svým lidským utrpením, ponížením a svou lidskou smrtí. V tom můžeme spatřovat Ježíšův vzor pro naše jednání a pamatovat na to, co je o něm psáno v Bibli.*

Avšak, my lidé jsme často vystavováni mnohým pokušením a zkouškám, jejichž řešení ve smyslu morálním jako odpověď závisí na tom, jak dalece v těžkých chvílích milujeme dobro. A tím se dostávám k definici ctnosti, tedy k pojmu, který lidé chápou různě a jsou i tací, co si myslí, že je to něco, co nepatří do moderního rychlého světa. Ctnost je trvalá a pevná dispozice konat dobro a kardinálními jsou: prozíravost, mírnost, spravedlnost a statečnost. Božské ctnosti jsou nadpřirozeným darem od Boha, který nás činí schopnými a ochotnými činit dobro, jsou základem mravního jednání křesťana, a jejich původem, důvodem a i předmětem je Trojjediný Bůh.

⁶² Pospíšil, C.V. Jak v nebi, tak i na zemi. Kapitola IV. 15.2. Mohl Ježíš zhřešit? Str. 270 - 271

Vše, co bylo v této mé práci, která se opírala o publikaci Bible a morálka řečeno, dospělo v mém uvažování k závěru, že obsah publikace může v člověku nejen provokovat mnoho otázek, na které si může odpovídat v hlubokém sebezpytování a nalézt cestu ke smyslu a cíli biblické morálky, ale navíc ji může bez obav a strachu ze ztráty svobody přijmout jako svůj nový životní styl. A to platí i pro ty, kteří jsou teprve na počátku cesty a dosud Bohu neodpověděli“ „Jsem tu.“

Závěr

V bakalářské práci jsem si stanovila na základě publikace Bible a morálka dva cíle. Prvním cílem bylo zjistit, jak se odráží biblická morálka v dnešní společnosti, jak ovlivňuje chování a konání a činy jednotlivců mezi sebou, sociální skupiny i společnosti a druhým cílem bylo zkoumání praktického života, kterého se biblická morálka dotýká ve všech situacích, v kterých se biblická morálka svým způsobem odráží.

Zdá se, že lidé, kteří se nesetkali s Písmem a jeho výkladem, mnohým věcem nerozumí a nesetkali se ani s těmi, kteří jsou v tomto směru vzděláni, ale přesto se hlásí k Desateru, které chápou jako základ etiky a další souvislosti a poučení už nevyhledávají. Pokud ovšem Desatero takto přijímají, jistě se často ptají sami sebe, co znamená v širším kontextu Starého zákona, nebo dokonce i v širším kontextu současného lidskoprávního chápání ceny a smyslu života či občanských práv, inkorponovaných ve smyslu Listiny do občanského zákoníku.

Podle mého názoru, svoboda člověka se objevuje nejen v těchto současných právních předpisech, ale též v Písmu. Vždyť právě Desatero, které bylo izraelskému lidu předneseno Mojžíšem na poušti (kniha Exodus) bylo též návodem k tomu, jak se nedávní židovští otroci stali svobodným božím lidem. Položím-li si otázku, zda to současnost tak chápe, pak chápe Desatero jako morální kodex, z kterého lze vyvodit, co se *smí a co se nesmí*, i kdyby zákony o důsledcích výslovně nehovořily, ale ony též chrání lidský život a důstojnost člověka, protože to chápeme nejen jako právo, ale i etiku.

Ježíš pravil hned z počátku, že nechce zákon rušit, ale vyložit; rozšířil tak působnost Mojžíšova zákona na všechny, kteří v něj uvěří v intencích svého výkladu. Dokument Bible a morálka skutečně rozšířil horizont křesťanské morálky i na ty, kteří jsou vlažnými věřícími či hluboce věřícími. Lidé spolu komunikují různými způsoby a v této mezilidské komunikaci se objevují témata, která se dotýkají křesťanské morálky. Jejimi nositeli jsou ti, kterým je křesťanská morálka vlastní a vyjadřují se tak, jak lidé v běžné komunikaci mezi sebou hovoří.

Publikace Bible a morálka zasadila do svého textu otázku Božího království, která byla zpracována v mnoha dílech od raného křesťanství po naši dobu. Téma Božího království je v práci zařazeno, je vyloženo v Ježíšových podobenstvích, které řeší životní situace lidí se všemi důsledky pro hříšníky.

I dokument *Bible a morálka* si stanovuje své cíle; prvním cílem je zasadit křesťanskou morálku do širšího horizontu antropologie a biblických teologií, druhý cíl je praktický; Bible poskytuje některá metodologická kritéria, která mohou člověku usnadnit cestu k osvětlení morálních otázek nebo k pozitivním odpovědím na aktuální problémy, či životní situace.

Struktura dokumentu *Bible a morálka*, o které následující práce pojednává, si vyhrazuje dva cíle. V úvodu je předem stanoveno, že dokument sleduje dvojí cíl: V druhé části, nazvané *Struktura dokumentu* je obsah směřován na otázky zjevené morálky v Bibli a dotýká se otázek daru života, rozumu a svobodné vůle a nezasloužené nabídky privilegovaného vztahu člověka k Bohu; v následujících kapitolách se text zabývá morálkou v souvislosti se stvořením a se *Starou smlouvou* a *Novou smlouvou*. Teologickým těžištěm celého dokumentu je dar stvoření a jeho morální důsledky. V kapitolách *Dar smlouvy ve Starém zákoně a normy lidského jednání* je nabídnuta krátká teologie smlouvy a důsledky pro morálku.

V třetí části dokumentu je hlavním tématem *Boží království* v Ježíšově pojetí. Třetí kapitola, *Nová smlouva v Ježíši Kristu jako definitivní Boží dar a její morální důsledky*, se setkáváme s pojmem *Boží království*. Biblický termín cesta je vyjádřením pro správný způsob jednání člověka. Následující témata se zaměřují na *Dar Syna a jeho morální důsledky podle Jana*“ a *Dar Syna a jeho morální důsledky podle Pavlovských listů*. Posledním tématem je *Eucharistie jako nová smlouva*.

Druhý cíl dokumentu *Bible a morálka* směřuje k praktickému životu a vědomím, že Bible nemůže odpovídat na všechny tíživé otázky, které si člověk, společnost, národ, svět klade, ale k zodpovězení otázek poskytuje vodítko, které mohou člověku na cestě za .poskytuje témata nasměrovala jsem je k žitému současnému životu a k lidem, mezi kterými žijí a často také diskutují o víře a vztahu k Bohu, o vztahu ke křesťanství jako k životnímu stylu. Aktuální témata společnosti směřují k otázkám svobody jako k přirozenému lidskému statusu a o osvobozujících morálních postojích člověka k člověku, ke společnosti, ke světu a k Bohu.

Lidé, kteří jsou sice křesťany, ale i v těžkých chvílích se neobrací k Bohu, přesto nejsou opuštěni. Cesta k Bohu je jistě těžká a lidé ji často považují jako závazek, který na sebe nechťejí brát v prostředí, které nepřije víře. Publikace Bible a morálka však ve svých hlavních

cílech a myšlenkách cestu navozuje. Je to mé přesvědčení a proto jsem si toto téma vybrala a zamýšlela jsem se nad ním v této práci.

Literatura:

Výklady ke Starému Zákonu Díl 1. Zákon Genesis – Deuteronomium / zpracovala starozákonní překladatelská komise/ Praha: Evangelické nakladatelství 1991 600s. ISBN – 80 – 71017 – 408 – 0.

Výklady ke Starému Zákonu Díl 2. Jozue a Ester /zpracovala starozákonní překladatelská komise/ vydání 2. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 1998 735s. ISBN: 80 – 7192 – 154 – 8.

Fiores, S., Goffi T. (ed.): Slovník spirituality z italského originálu Nuovo dizionario do spiritualitu přeložili Terezie Brichtová, Jiří Sýkora, Jan Lachman Vydalo 1949 Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství ISBN: 0 – 7192 – 338 – 9.

Kurt Schubert Židovské náboženství v proměnách věků Vydání 2. Z německého originálu Die Religion des Judentums přeložil Jindřich Slabý Praha: Vyšehrad 1999,228s., ISBN: 80 – 7021 – 303 – 5.

Weber, M. Všeobecná morální Teologie z německého originálu Allegemeine Moraltheologie přeložil Dr. Miroslav Kratochvíl Vydání 1. Praha: Zvon 1998 376s., ISBN: 80 – 7023 – 290 – 6.

Beneš, A. Morální teologie Krystal OP 1994 Vydání 4., 223s., ISBN 80 – 901528 – 3 – X

Boublík, V. Boží lid Řím: Křesťanská akademie 1967, 473s.

Moloney, F.J., Harrington, D.J. Sacra Pagina Evangelium sv. Jana Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2009, přel. David Hoffmann, 614s., ISBN: 97 – 80 – 7192 – 8.

Katechismus Katolické Církve 2. Vydání Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2002, 760s. ISBN: 80 – 7192 – 473 – 3

Bič, M. Ze světa Starého Zákona II. 1. Vydání Praha: Kalich 1980, 797s.

Johnson, T.L. Harrington, D.J. (ed.) Sacra Pagina Evangelium podle Lukáše Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2005, 452s., ISBN: 80 – 7192 – 560 – 8

Waldenfels, H. Kontextová morální teologie z německého originálu Kontextuelle Fundamental theologie přeložila Markéta Kolářová, Petr Kolář, Vyšehrad: kolegium Zvon 2000, 661s., ISBN: 80 – 7021 – 407 – 4.

Pospíšil, C.V. Jako v nebi, tak i na zemi: náčrt trinitární teologie 2. Vydání Praha: Krystal OP: Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2010, 590s. ISBN: 978 – 80 – 87183 – 14 – 4.

Pospíšil, C.V., Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel 4. Vydání Praha: Krystal OP. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2002, 462s., ISBN: 978 – 80 – 87183 – 2.

Bible Písmo svaté starého a nového zákona Ekumenický překlad ERC v ČSR 1984.

Ernst,S. Alüter und Altern. Herausforderungen fur theologische Ethik. 2016. ISBN 978-3-7278-1790 – 8 (Academic Press). 422 s.

